Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 27 апрель
ЧОРШАНБА
№ 96 (4.292).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

МУСОБАҚА ОЙНАСИ

КИМ ИЛҒОРУ КИМ ҚОЛОҚ?

Мусобақадош областларда чорвачилик маҳсулотлари тайёрлаш юзасидан биринчи квартал планининг бажарилиши

Маҳсулот турлари бўйича: биринчи устун — планнинг бажарилиши, иккинчи устун — ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан (процент ҳисобида).

	ГЎШТ		СУТ		ТУХУМ	
Навоий	108,4	111	113,6	117	129,3	109
Бухоро	93,5	126	99,1	105	108,6	115
Самарқанд	70,8	93	92,4	100	146,6	151
Тошкент	89,9	109	100,7	103	116,7	120
Жиззах	84,1	87	104,3	101	133,0	110
Қорақалпоғистон АССР	84,1	109	106,8	112	128,3	121
Хоразм	75,7	117	106,2	104	116,0	116
Сирдарё	78,7	103	98,8	107	101,9	110
Фарғона	62,1	107	103,2	102	120,6	111
Қашқадарё	72,4	92	118,6	125	112,5	110
Сурхондарё	67,3	92	103,8	105	103,5	97
Наманган	68,7	101	104,6	108	129,4	110
Андижон	65,8	105	98,3	100	93,8	94
Республика бўйича:	77,5	117	102,4	105	119,4	117

Ҳурматли газетхон, ихтиёрингизга республика чорвадорларининг шу йил биринчи кварталдаги иш натижаларини акс эттирувчи маълумот ҳавола қилинаяпти. Тармоқ меҳнаткашлари шу давр мобайнида давлатга 218,3 минг тонна сут ва 373,5 миллион дона тухум топширдилар, бултурдагига нисбатан 11,2 минг тонна сут ҳамда 53,2 миллион дона тухум кўп етказиб берилди. Бу турдаги маҳсулотларни тайёрлаш квартал планлари адо этилди. Афсуски, гўшт сотиш бўйича бундай дея олмаймиз. Гарчи ўтган йилдагига қараганда 2,2 минг тонна кўп маҳсулот топширилган бўлса-да, мўлжалланган маррага 30 минг тоннадан зиёд гўшт етмай қолди. Хўш, бу озми ёки кўп! Таққослаш учун айтамиз: республикада энг йирик Тошкент области биринчи кварталда 16 минг тоннадан сал кўп гўшт тайёрлади. Ана шундан ҳам муҳим озиқ-овқат маҳсулоти тақчиллиги кўриниб турибди.

Гўшт харид қилиш ҳажми икки манбадан — колхозлар ва совхозлар топширадиган маҳсулот ҳамда матлубот кооперациясининг аҳолидан шартномага биноан сотиб олиши ҳисобидан тўлдирилади. Хўш, бу жабҳалар қай тарзда иш берди!

Жамоат сектори ҳақида сўз кетар экан, газетхонларимиз Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети чорвачилик маҳсулотлари етиштириш, тайёрлаш ва қайта ишлаш бошқармаси бошлиғи Б. Саидқуловнинг «Қишлоқ ҳақиқати»га берган мусоҳабасини эсласалар керак. Унда республика хўжаликларида гўшт бўйича белгиланган топшириқларни бажаришда аҳвол ўта тиғиз ва танг эканлиги рўй-рост гапирилганди. Бунга сабаб шуки, фермаларда кўплаб моллар етишмайди. Баъзи жойларда қорамолларни интенсив бўрдоқига боқиш ёмон ташкил этилган, бу жониворларни маромида семиртиришга тўсқинлик қилаяпти.

Ҳар иккала сабабга жавобни хўжаликларнинг раҳбарлари ва мутахассисларнинг чорвачиликдек муҳим тармоққа муносабатидан изламоқ зарур. Зарбдор соҳани ривожлантириш учун унинг эҳтиёжларига нисбатан кам аҳамият берилаяпти. Чунончи, чорва моллари тез-тез оч қолдирилмоқда. Бир қарашда бу муаммо анчайин юмшагандек — энди пахта тайёрлаш плани бирмунча пасайтирилди. Лекин аксарият областлар ва районларда озуқа базасини мустаҳкамлаш учун астойдил киришилмаяпти, беда ва бошқа ем-хашак экинлари экиш шу қадар сустки, натижада энг мақбул муддатлар бой берилмоқда.

Шундай бўлса ҳам, республика хўжаликлари биринчи кварталда ўз вазифаларини бажардилар. Андижон, Бухоро, Қашқадарё, Самарқанд ва Сурхондарёдан ташқари бошқа областларда топшириқлар ошиғи билан уддаланди.

Матлубот кооперацияси фаолияти қандай натижаларга эришди! Афсуски, бу борадаги программа атиги 16,6 процент бажарилди. Айниқса Жиззах, Самарқанд ва Фарғона областларида умуман аҳолидан мол харид қилинмади, Наманган, Тошкент ва Хоразм областларида эса белгиланганига нисбатан 5 процентдан ҳам кам мол сотиб олинди. Умуман республика матлуботчилари 40,5 минг ўрнига 6,7 минг тонна мол харид қилдилар. Агар бу топшириқ бажарилганида эди, республикамиз гўшт тайёрлаш планини тўлдирган, аҳоли эса бу муҳим маҳсулотдан кўпроқ баҳраманд бўларди.

Фермаларнинг ходимлари кейинги йиллар мобайнида сут етиштириш ва давлатга сотишда яхши ютуқларни қўлга киритаётганликлари қувончлидир. Лекин бу борада ҳам қолоқлар бор — Андижон, Бухоро, Самарқанд ва Сирдарё областларида планлар адо этилмай қолди.

Бундай аҳвол ҳеч кимни қониқтирмаслиги керак. Партиямиз олға сураётган қайта қуриш ва жадаллаштириш сиёсати озиқ-овқат муаммосини тезроқ ҳал этиш билан боғлиқлигини унутмаслик лозим. Агросаноат ташкилотлари, тармоқнинг барча ходимлари аниқ ишлашларида гап кўп. Шунинг учун чорвачилик коллективларида фойдаланилмаган резервларни аниқлаш ва нуқсонларга барҳам бериш даркор. Бундай ёндашув ферма маҳсулотлари етиштиришни янада кўпайтиришнинг ишончли йўлларини топишга ёрдам беради.

Чорвадорлар ишида масъулиятли давр — молларни ёзги шароитда боқиш бошланаяпти. Кўпчилик фермаларда озуқанинг таги кўриниб қолди. Ем-хашак етиштирувчилар оралиқ экинлар ҳосилини ўриб-йиғиб олмоқдалар. Янги ўрилган перко, рапс поялари, баъзи жойларда эса барра беда охурларга тушмоқда. Хўжаликларнинг зоотехника хизмати, молбоқарларнинг ўзлари ёзги иш тартибига ўтишда эпчиллик кўрсатмоқлари зарур. Бунинг учун янги ўрилган пояларни оз-оз миқдорда, қишлов учун сақланган хашаклар билан, аралаш ҳолда, кўк емишни борган сайин кўпайтириб бериш талаб қилинади. Ана шу ўтиш даври икки ҳафтада тугалланиши керак. Уни сунъий равишда тезлаштириш моллар маҳсулдорлиги кескин тушиб кетишига сабаб бўлиши мумкин.

Ҳароратли кунлар бошлангандан сўнг аксарият фермаларда молларни суғоришда қийинчилик туғилади. Бу муаммони аввалдан ҳал этган маъқул. Акс ҳолда соғим ва семиртириш кўрсаткичлари тушиб кетиши муқаррар.

Ветеринария хизмати ва фермаларнинг ходимлари кунлар қизиб кетгач, моллар орасида турли юқумли ва бошқа касалликлар тарқалиш хавфи кўпайишини ёдда тутишлари зарур. Бунинг учун масъулиятни ҳис этиш, ҳамиша сергак бўлиш, зооветеринария қоидаларига қатъий риоя қилиш керак. Хуллас, чорвадорлар иши ҳамиша қисталанг: хотиржамликка асло ўрин йўқ.

ДЕҲҚОНЧИЛИК АХБОРОТИ

ШАҲРИСАБЗ

«Социализм» колхозининг Эгамберди Маҳкамов бошлиқ бригадаси аъзолари 55 гектар майдонга чигит қадашганди. Уруғ бир текис униб чиқди. Мурғак ниҳолларга дастлабки ишлов берилмоқда. Тажрибали механизаторлар Карим Саидов ва Нажим Йўлдошев культиваторларини моҳирона бошқариб, кунига 9—10 гектарни қўлдан чиқаришаяпти. Гектаридан 33 центнердан сифатли оқ олтин етиштириш коллективининг эзгу ниятидир.

А. МЎҚИМОВ.

ИЗБОСКАН

«Эл дастурхонига 732 тонна мева тортиқ этамиз!» — «Октябрь 50 йиллиги» совхози боғбонларининг бу йилги аҳди шундай. Хўжаликда жами 132 гектар боғ бор, унинг 70 гектари ҳосил беради. Айни кезларда дарахтлар парвариши қизғин олиб борилмоқда. Суғориш, қатор ораларини юмшатиш, касаллик ва зараркунандаларга қарши дорилаш ишларида 70 дан зиёд киши қатнашаяпти. Ўринбой Қурбонов, Холдорбой Абдуллаев, Зуҳра Жўраева, Иброҳим Ҳожиматов, Ҳамид Қўчқоров каби боғбонлар айниқса ғайрат кўрсатиб меҳнат қилишаётир.

М. ТЎХТАНАЗАРОВ.

СИРДАРЁ

«Правда» колхозининг коммунист Дилором Ҳозирхонова бошлиқ бригадаси деҳқонлари 15 гектар майдонда лавлаги ўстиришаяпти. Механизатор Неъмат Эралиев экинга бир марта тўлиқ ишлов берди. Кўчатлар дуркун ривожланаяпти. Кўбай Бекмирзаев, Мели Номозов сингари миришкорлар сув тарашда намуна бўлишаяпти.

А. БУРЛИЕВ.

ХУЖАОБОД

«Шарқ юлдузи» колхози меҳнаткашлари Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси шарафига ўзаро мусобақани авж олдирмоқдалар. Салим Олимов бошлиқ бригада ғаллакорлари 17 гектар ерда арпа ва 20 гектарда буғдой ўстириб, баракали хирмон кўтаришни кўзлашаяпти. Бир марта минерал ўғитлар билан озиқлантирилган майсалар барқ уриб ривожланмоқда.

Ч. ТЎХТАНОВ.

Ўртоқлар! Бутун кучни жамиятни қайта қуришга, демократиялаш ва туб иқтисодий ислоҳотга сарфлайлик!

(КПСС Марказий Комитетининг 1 Май чақириқларидан).

Қорақалпоғистон автоном республикасида шоли экиш жадал бормоқда. Бунда Нукус районидаги «ВЛКСМ 50 йиллиги» совхозининг III даражали Меҳнат Шуҳрати ордени соҳиби, коммунист К. Камолов бошқараётган 3-агроучасткаси миришкорлари байроқдорлик қилишаяпти. Меҳнат аҳли жорий йилда 381 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 45 центнердан қирмизи дон етиштиришни мўлжаллаяпти.

СУРАТДА: пешқадам механизатор Юсуфбой Турдишев. У кунига 8—9 гектар ерга уруғ қадамоқда.

Р. СОДИҚЗОДА фотоси.

Холис фикр

ИНСОН ҚАДРИ

Социалистик жамиятда, КПССнинг янги таҳрирдаги Программасида таъкидланганидек, «ҳар кимдан — қобилиятига яраша, ҳам кимга — меҳнатига яраша» принципига мувофиқ меҳнат қилиш ва унга ҳақ тўланишидан иборат тенг ҳуқуқ таъминланган. Бошқача айтганда, бизда ҳалол меҳнат қилган, эл-юрт фаровонлиги йўлида заҳмат чеккан ҳар бир одам қадрланади, обрў-эътибор топади. Бу фикр онгимизга, шууримизга сингиб қалбимиздан бир умрга жой олган. Негаки, мактабда, оилада, олий ўқув юртида — ҳамма ерда шундай деб ўргатишади, таълим беришади.

Бироқ сўнгги йилларда илдиз отган номуносиб ҳолатлар, яъни турғунлик, гуруҳбозлик, ўғирлик, порахўрлик, қўшиб ёзиш, кўзбўямачилик ва ҳоказо иллатлар туфайли ана шу принцип қўпол равишда бузилди. Аввало кўплар раҳбарликка волюнтаризм, шахсий садоқат, ошна-оғайнигарчилик позицияларидан кўтарилишдики, оқибатда мартаба ҳам, обрў ҳам, рағбатлантиришлару мукофотлар ҳам айни ўшаларга, уларнинг шерикларига кулиб боқаверди. Умрингдан барака топгур оддий меҳнаткаш эса пешона тери эвазига бойлик яратса-да, ундан ўзига наф тегмади, косаси оқармади. Бунга қатор мисоллар келтириш мумкин.

Хизмат юзасидан яқинда Бахмал районидаги «Нурли қуёш», «Гулбулоқ» совхозларида бўлганимда кўпгина соҳибкорлар, боғбонлар, ғаллакорлар ва ўқитувчилар билан танишиб суҳбатлашдим.

— Совхозимиз ўрни авваллари инсон боласи юрагини ҳовучлаб юрадиган тўқайзор эди, — деди 84 яшар меҳнат ветерани, КПСС аъзоси Норбой Шодиев. — Қаранг, ҳозир ажойиб боғлару токзорлар, равон йўллару оппоқ уйларни кўриб ҳавасингиз келади. Ана шу ўзгаришларнинг барисида менинг озми-кўпми ҳиссам борки, бундан ғоят миннатдорман. 55 йил мобайнида раис ва бригада бошлиғи сифатида ҳалол меҳнат қилдим. Лекин ўтган даврда лоақал фахрий ёрлиқ деган қоғознинг ҳатто юзини кўрмабман. Шуниси алам қиларкан кишига.

Турсунбой Умиров Норбой бобонинг қарийб тенгдоши. У немис фашистлари Ватанимизга хиёнаткорона ҳужум қилганларида биринчилар қатори фронтга отланди, Бахмалга музаффар қайтди. Турсунбой ота, гарчи 50 йил колхоз ва совхозда ишласа-да, жанговар медалларини истисно этганда бирорта раҳматнома олмагани ҳақида таассуф билан сўзлаб берди.

Жуман Холбеков, Абдураим Эшбеков, Алимбой Маматқулов каби меҳнат ветеранлари хусусида ҳам шундай дейиш мумкин. Айниқса, Амирқул Абдуллаевнинг ҳаёт йўли ибратли. У — математика муаллими. Иқтисод фанлари доктори, профессор Шерқул Шодмонов, медицина фанлари кандидати Яраш Аҳмедов, фалсафа фанлари кандидати, доцент Пўлат Ҳайдаров каби ўнлаб олимлар, маданият ходимлари унинг шогирдлари ҳисобланишади. Аслида унга бундан ортиқ мукофот йўқ. Аммо Амирқул Абдуллаев ҳанузгача бирорта нишон олмаган.

Уч йилдирки, мамлакат бўйлаб қайта қуриш шабадаси баралла эсмоқда. Уч йилдирки, ҳар бир воқеа, нарса ва тушунча ўз номи билан аталаяпти. Инсон омилига катта эътибор берилаётир. Зеро халқ фаровонлиги, маъмурчилик йўлида меҳнати сингиган одамларни қадрлаш, рағбатлантириш ғоят муҳим. Бу уларнинг ғайратига ғайрат қўшади, бинобарин қайта қуриш жараёнини тезлаштиради.

Ҳ. УЗОҚОВ.

ТЕЗ ВА СОЗ БЎЛСИН

Республика областларида чигит экишнинг бориши тўғрисида 26 апрелга бўлган

МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент)

Наманган	**101,5**
Навоий	**101,2**
Тошкент	**100,7**
Бухоро	**100,6**
Сурхондарё	**100,3**
Қашқадарё	**100,0**
Андижон	99,2
Сирдарё	99,2
Самарқанд	96,9
Жиззах	95,3
Фарғона	93,7
Хоразм	85,3
ҚҚАССР	60,2
Республика бўйича	94,8

ОЛИМЛАР БИЛАН ҲАМДЎСТЛИК

Қўқон мойчилари чигит таркибида бўладиган заҳарли госсиполни ажратиб олишга вақт ва маблағ сарфлаш заруратидан қутилдилар. Бу ерда қоп-қора чигит мойидан шу моддани ажратиб оладиган мамлакатда биринчи технологик линия монтаж қилинди.

Яқин вақтларгача ҳамма мойчилар госсиполни қаттиқ душман деб билардилар. Республика Фанлар академияси биоорганик химия институти ҳамда Тошкент давлат университети олимлари Қўқон ёғ-мой комбинатининг мутахассислари билан биргалашиб госсиполни батамом ажратиб олиш усулини топдилар. Эндиликда шу техник модда фармацевтика саноатида ва бошқа саноат тармоқларида кенг кўламда ишлатилади.

СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДА

СССР Министрлар Совети 25 апрель куни бўлиб ўтган ўз мажлисида қуйидаги масалаларни кўриб чиқди:

СССРни иқтисодий ва социал ривожлантириш давлат планининг 1988 йил 1 кварталида бажарилиш якунлари тўғрисида;

халқ хўжалигида улгуржи савдонинг аҳволи ва КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил июнь пленуми қарорлари асосида ана шундай савдони ривожлантириш истиқболлари тўғрисида.

Биринчи масала юзасидан СССР Госплани раиси Ю. Д. Маслюков ва СССР молия министри Б. И. Гостев доклад қилдилар.

Улар мамлакатда Бутуниттифоқ XIX партия конференциясига тайёргарлик ҳамма ерда авж олдирилганлиги туфайли меҳнаткашлар ижодий активлигининг ошиши, СССР давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги қонунининг амал қила бошлаши, коллективлар мустақиллигининг ортиши, хўжалик ҳисоби муносабатларининг кенг кўламда жорий этилиши туфайли биринчи кварталда мамлакатни социал-иқтисодий ривожлантиришда муайян ижобий ўзгаришлар содир бўлди деб таъкидладилар. Саноат маҳсулотининг ўсиш суръатлари 1988 йил план ҳисоб-китобларидаги 4,5 процент ўрнига 1987 йил 1 кварталига нисбатан 5 процент кўпайди, саноат маҳсулотининг бутун ўсишига меҳнат унумдорлигини ошириш эвазига эришилди. Тузилган шартномалар бўйича мажбуриятлар ўтган йилнинг биринчи кварталидаги 97,8 процент ўрнига 99,2 процент бажарилди. Ёқилғи-энергетика ва металлургия комплекслари тармоқлари барқарор ишлади. Колхоз ва совхозлар давлатга чорва ва парранда сотишни 3 процент, сут ва тухум сотишни 6 процент кўпайтирдилар. Транспорт ва қурилиш комплекси ишида ижобий натижаларга эришилди.

Социал-маданий соҳа объектларини фойдаланишга топшириш сезиларли даражада ўсди: умумий саҳни 12,9 миллион квадрат метр бўлган уй-жой фойдаланишга топширилди, бу 1987 йилнинг 1 кварталига нисбатан 5 процент кўпдир; мактабгача тарбия болалар муассасалари 37 процент, мактаблар 39 процент, касалхоналар 2,1 баравар, клублар ва маданият уйлари 30 процент, ҳунар-техника билим юртлари 72 процент кўп топширилди.

Аммо докладлар ва мажлис қатнашчиларининг нутқларида ҳозир орқада қолаётган участкалардаги ишлар аҳволини қандай қилиб ўнглаб олиш, қайта қуриш йўлидаги умумий ҳаракатимизга халақит бераётган тўсиқларни бартараф этиш масалалари асосий ўринни олди. Принципиал амалий фикрлашув бўлди.

Мамлакатни озиқ-овқат билан таъминлаш муаммоси айниқса қизғин муҳокама қилинди. Бир қанча республикалар, ўлкалар ва областларда гўшт, сабзавот, мева сингари маҳсулотлар таъминоти яхшиланмаяпти, бу эса аҳолининг ҳаққоний шикоятига сабаб бўлмоқда. Айни вақтда маҳаллий органлар тегишли регионларнинг ўзини-ўзи озиқ-овқат билан таъминлашини яхшилаш учун таъсирчан чоралар кўрмаяптилар. Бошқарувнинг иттифоқ органлари ҳам бу ишда жиддий камчиликларга йўл қўймоқдалар.

Украина ССР, Молдавия ССР ва Грузия ССР Министрлар Советлари раисларининг мазкур республикаларда гўшт етиштиришнинг камайиб кетганлигини объектив характердаги сабаблар билан изоҳлашга уринишларини мажлис қатнашчилари қўллаб-қувватламадилар. Тегишли иттифоқ ва республика органларининг иши ҳам қаттиқ танқид қилинди. Жумладан, СССР Агросаноат давлат комитети, СССР Дон маҳсулотлари министрлиги, СССР Балиқ хўжалиги министрлиги, СССР Савдо министрлиги ва Центросоюз ўз ишини ниҳоятда суст қайта қураётганлиги, агросаноат комплексининг қудратли потенциалидан ҳали тўла фойдаланилмаётганлиги таъкидланди.

СССР Министрлар Совети қабул қилган қарорда СССР Агросаноат давлат комитети ва иттифоқдош республикалар Министрлар Советларининг таклифлари инобатга олинган. Бу таклифларда гўшт ва сут маҳсулотлари, болалар таомлари ва парҳез таомлар, кондитер маҳсулотлари ва бошқа бир қанча товарлар ишлаб чиқариш йиллик планларини бажариш ва ошириб бажаришни, барча тайёрланадиган маҳсулотни асрашни яхшилаш ва қайта ишлашни анча такомиллаштириш, озиқ-овқат товарларининг сифатини яхшилаш тадбирлари белгиланган. Эндиликда мўлжалланган барча ишларнинг фақат қоғозда қолиб кетмаслиги муҳимдир. Ташкилотчилик иши сустлигига тааллуқли мисоллар эса кўп. Масалан, Министрлар Совети парник-теплица ишлаб чиқаришини ва эртанги сабзавотлар етиштиришни ривожлантиришда жиддий камчиликларни бир неча бор таъкидлаган эди. Вақт ўтиб бораяпти, аммо бу ишдаги нуқсонлар секинлик билан тузатилмоқда. СССР Агросаноат давлат комитети ва иттифоқдош республикалар Министрлар Советларининг диққат-эътибори ана шу ниҳоятда нохуш аҳволга қаратилди.

СССР Министрлар Совети мажлисига материаллар тайёрлашда қатнашган СССР ҳукуматининг аъзолари жойларда илгари бўлганидек ҳозир ҳам балиқ маҳсулоти, макарон, кондитер маҳсулотлари ва ёрма етиштиришни кўпайтириш, картошка, мева ва резавор мева тайёрлашни кўпайтириш имкониятларидан, ана шу маҳсулотлар билан савдо қилишни ҳамма ерда яхшилаш имкониятларидан фойдаланилмаётганлигини айтдилар. Иттифоқдош республикалар Министрлар Советларига, СССР Агросаноат давлат комитетига, СССР Савдо министрлигига, СССР Дон маҳсулотлари министрлигига, СССР Балиқ хўжалиги министрлигига ва Центросоюзга ҳар бир регион, республика, область ва районда халқ депутатлари маҳаллий Советлари ижроия комитетлари билан биргаликда мазкур масалаларни кўриб чиқиш ва аҳволни ўнглаб олиш учун талаб этилаётган барча ишларни бажариш таклиф этилди. Зарурат бўлиб қолганида энг муҳим таклифлар халқ депутатлари Советлари муҳокамасига тақдим этилсин.

СССР савдо министрининг биринчи ўринбосари П. Д. Кондрашов, Центросоюз правлениеси раисининг би-

(Давоми 2-бетда).

АФҒОН ХАЛҚИНИНГ МИЛЛИЙ БАЙРАМИ ШАРАФИГА

Бундан ўн йил муқаддам Афғонистон Халқ Демократик партиясининг раҳбарлигида амалга оширилган Савр инқилоби тараққиёт, демократия ва адолат принциплари асосида афғон халқи олдида миллий ривожланиш учун кенг истиқболлар очди. Ўзбекистон меҳнаткашлари бутун совет халқи ва ер юзидаги тараққийпарвар жамоатчилик билан биргаликда қўшни, дўст мамлакат тарихида бурилиш марраси бўлган ана шу шонли санани кенг кўламда нишонламоқдалар. Республикада ўтаётган совет—афғон дўстлиги ҳафталиги Савр инқилобининг ўн йиллигига бағишланди. Ана шу ҳафталик доирасида Ўзбекистон шаҳарлари ва қишлоқларида йиғилишлар, бирдамлик митинглари, совет—афғон дўстлиги кечалари ўтказилмоқда, Афғонистонда миллий яраш сиёсатини амалга ошириш ва мазкур мамлакатда содир бўлаётган социал ўзгартишлар ҳақида ҳикоя қилувчи фото кўргазмалар очилди.

Тошкент жамоатчилиги вакилларининг 26 апрель куни бўлиб ўтган тантанали йиғилиши афғон халқининг миллий байрамига бағишланди. Бу йиғилишда республика пойтахти ўқув юртларида таълим олаётган афғон йигит-қизлари қатнашдилар.

Афғонистон билан дўстлик ва маданий алоқа Совет жамияти Ўзбекистон республика бўлимининг раиси, «Ҳақиқати Ўзбекистон» газетасининг редактори Ш. Ниёзовнинг докладида, 20-ўрта ҳунар-техника билим юрти ишлаб чиқариш таълими мастери, собиқ интернационалист жангчи А. М. Абдуллаев, Осиё ва Африка мамлакатлари бирдамлиги Ўзбекистон республика комитети раисининг ўринбосари, профессор Г. А. Ҳидоятовнинг нутқларида Савр инқилобининг бу йилги санасини Афғонистон халқи ва унинг бутун жаҳондаги дўстлари Афғонистон теварагидаги вазиятни бартараф этиш тўғрисидаги Женева битимлари имзоланган алоҳида вазиятда кутиб олаётганлиги таъкидланди. Афғонистон Республикаси ва Совет Иттифоқи раҳбарларининг биргаликда куч-ғайрат сарфлашлари, КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев билан Афғонистон Республикасининг президенти Нажибуллонинг Тошкентдаги учрашуви ана шу битимнинг имзоланишига йўл очди, Тошкентдаги учрашув янгича сиёсий фикрлашнинг самарали намунасидир.

Тантанали йиғилишда сўзлаган нотиқлар жаҳон империализми ва региондаги реакция ёш республикага тиқиштирган эълон қилинмаган оғир уруш шароитида афғон халқи, мана ўн йилдан бери Савр инқилоби идеалларига мувофиқ тарзда янги, адолатли ҳаёт қураётганлигини таъкидладилар. Мамлакатда туб ўзгаришлар амалга оширилмоқда, миллий экономика ва маданият ривожланмоқда. Мамлакатда яшовчи халқлар ва қабилаларнинг тенглиги эълон қилинди, уларга давлатни бошқаришда қатнашиш учун кенг имкониятлар яратилди. Совет Иттифоқи Савр инқилоби ғалабаларини ҳимоя қилишда, социал-иқтисодий ўзгартишларни амалга оширишда афғон халқига жуда катта интернационал ёрдам берди. Ўзбекистон меҳнаткашлари Афғонистон Республикаси билан анъанавий дўстлик ва ҳар томонлама ҳамкорликни янада мустаҳкамлашга салмоқли ҳисса қўшмоқдалар. Бизнинг мутахассисларимиз иштирокида Афғонистонда кўпгина халқ хўжалик объектлари бунёд этилмоқда. Тошкентдаги ўқув юртларида дўст мамлакат учун кадрлар тайёрланмоқда. Афғонистондаги бир қанча вилоятлар ва Ўзбекистон областлари ўртасида бевосита оталиқ алоқалари ўрнатилди, мунтазам равишда ўзаро делегациялар юборилмоқда.

Совет кишилари АХДП эълон қилган миллий яраш йўлини, Женева битимларига қатъий риоя қилиш асосида жафокаш афғон заминида қон тўкишни яқин орада тўхтатиш йўлини қизғин қўллаб-қувватламоқдалар.

Йиғилиш аҳли янги ҳаёт қуришда афғон халқига муваффақиятлар тилади.

Йиғилишда Афғонистон Республикасининг Тошкентдаги бош консули Ғулом Ҳазрат Ҳамгар нутқ сўзлади.

Йиғилишда Ўзбекистон ССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари А. Р. Отажонов қатнашди.

* * *

Афғонистондаги Савр инқилобининг ўн йиллиги муносабати билан Афғонистон Республикасининг Тошкентдаги бош консули Ғулом Ҳазрат Ҳамгар қабул маросими уюштирди. Қабул маросими самимий, дўстона вазиятда ўтди.

(ЎзТАГ).

ЭКОНОМИКАНИ ҚАЙТА ҚУРИШ ЙЎЛИДАН

СССР СТАТИСТИКА ДАВЛАТ КОМИТЕТИ ХАБАР ҚИЛАДИ

Мамлакат меҳнаткашлари 1988 йил бошидан буён ижтимоий ишлаб чиқаришни ва унинг самарадорлигини янада ўстиришни, халқ фаровонлигини оширишни таъминладилар, дейилади СССР Статистика давлат комитетининг СССРни иқтисодий ва социал ривожлантириш давлат планининг 1988 йил биринчи кварталида бажарилиш якунлари тўғрисидаги ахборотида.

Давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги СССР қонуни кучга кирганлиги, кўпгина корхоналар тўла хўжалик ҳисобига ва ўзини ўзи пул билан таъминлашга ўтганлиги уларнинг мустақиллигини кенгайтириш ҳамда фаолият натижалари учун масъулиятини ошириш шароитини яратди, меҳнат коллективларининг ишини активлаштирди.

Ижтимоий меҳнат унумдорлиги ўтган йилнинг биринчи кварталига нисбатан 4 процент ошди, ҳосил қилинган миллий даромадни ўстиришнинг ҳаммаси шу йўл билан таъминланди.

Саноат маҳсулоти 11 миллиард сўмлик миқдорда кўпайди, унинг ҳажмини ошириш юзасидан белгиланган кўрсаткичга эришилди.

Марказлаштирилган давлат капитал маблағлари ҳамда корхона ва ташкилотлар фондларининг маблағи ҳисобидан 0,9 миллиард сўмликдан кўп асосий фондлар ишга туширилди.

Шу билан бирга бир қанча кўрсаткичлар юзасидан план топшириқларини амалга оширишда қолоқликка йўл қўйилди. Саноат маҳсулоти етказиб беришга оид шартномавий мажбуриятларни бузиш ҳали ҳам содир бўлмоқда. Машинасозлик комплекси кўпгина турдаги маҳсулотлар юзасидан давлат буюртмасини бажармади. Халқ истеъмол қиладиган бир қанча молларни ишлаб чиқариш белгиланганидан камроқ бўлди. Баъзи регионларда чорвачилик маҳсулотлари етиштириш ва харид қилиш камайишига йўл қўйилди.

СССРнинг ташқи савдо обороти 31,6 миллиард сўмни ташкил этди ва 1987 йилнинг биринчи кварталига нисбатан 8,2 процент ортди. Жаҳон бозорига бевосита чиқиш ҳуқуқи берилган министрлик ва идораларнинг умумий экспорт ҳажмидаги улуши 18 процентни, импортдаги улуши 30 процентни ташкил қилди.

Ишлаб турган корхоналарни техника билан қайта қуроллантириш ва реконструкция қилишга 6,7 миллиард сўм ёки ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 7 процент кўп маблағ сарфланди. Шу мақсадларда сарфланган давлат капитал маблағи жами ҳажмининг ярмидан кўпроғини корхона ва ташкилотларнинг ўз маблағлари ташкил этди. Саноатда 1,5 мингтага яқин механизациялаштирилган поток, автомат, ротор ва ротор-конвейер линиялари ҳамда рақамли программа асосида бошқариладиган 2000 тадан кўпроқ металл қирқиш станоклари ўрнатилди. Бир қанча ишлаб чиқариш комплексларининг техникавий кўрсаткичлари яхшиланди.

Қишлоқ хўжалигига қудратли трактор, бошқа серунум машина-механизмлар етказиб бериш кўпайди. Шу билан бирга бир қанча агрегатларнинг ишдаги пишиқ-пухталиги ҳозирги талабларга мос келмайди.

Саноат маҳсулотининг 800 тага яқин янги турини ишлаб чиқариш ўзлаштирилди ва ишлаб чиқарила бошлади

Давлат буюртмасига киритилган янги техникани етказиб бериш юзасидан корхоналарнинг биринчи квартал планлари 86 процент бажарилди. СССР Рангли металлургия министрлиги, СССР Приборсозлик, автоматлаштириш воситалари ва бошқарув системалари министрлиги, СССР Медицина ва микробиология саноати министрлиги корхоналари маҳсулотни тўла-тўкис етказиб бермадилар.

Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатлар фан-техника тараққиётининг 2000 йилгача мўлжалланган комплекс программасини амалга ошириш давомида социалистик мамлакатлар билан алоқалар кучайди, 60 та қўшма коллектив, лабораториялар, илмий ишлаб чиқариш бирлашмалари ва халқаро ташкилотлар тузилди. Бироқ ишлаб чиқариш жараёнларини комплекс автоматлаштириш ва электрлаштириш воситаларини ишлаб чиқариш ҳамда ишлаб чиқаришни ўзлаштириш юзасидан берилган айрим топшириқлар бажарилмаяпти.

Тармоқлараро фан-техника комплексларининг ишланмалари бўйича маҳсулот етказиб берилди. Бироқ тажриба-экспериментал базаларини, лаборатория-синов марказларини ҳамда тармоқлараро фан-техника комплекслари таркибига кирувчи бошқа объектларни қуришга ажратилган капитал маблағлардан тўла фойдаланилмади.

1988 йилнинг январидан бошлаб маҳсулотнинг давлат қабули жорий этилган саноат бирлашмалари ва корхоналари доираси 2,2 мингтага етказилди. Март ойида давлат қабули маҳсулотнинг 1,3 миллиард сўмлик 8 процентини биринчи бор тақдим этишда қабул қилмади; йил бошидан буён ўтган давр ичида 18 миллион сўмлик маҳсулот брак қилинди.

Кўп сменали иш режимидаги цехларнинг ишчилари ўтган йилга нисбатан 320 минг нафар ёки 2,5 процент кўпайди. 112 мингтага яқин машина-ускуна, 1,4 миллион квадрат метр ишлаб чиқариш майдони бўшатиб олинди. Уларнинг ярмидан кўпроғидан янги машина-ускуналарни жойлаштириш учун, учдан бир қисмидан меҳнат шароитларини яхшилаш ва халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни ташкил этиш учун фойдаланилди.

Умуман корхоналарни кўп сменали иш режимига ўтказиш соҳасидаги ишнинг авж олиши суст бормоқда. Машина-ускуналардан фойдаланишда туб бурилишга эришилмади, машина-ускуналар ишининг сменали коэфиценти пастлигича, бекор туриш ҳоллари кўплигича қолмоқда.

Янги ишга туширилган ва реконструкция қилинган қувватларни ўзлартиришда ҳали ҳам катта камчиликлар бор.

Халқ хўжалигида салкам 5 миллион тонна шартли ёқилғи, 0,5 миллион тонна қора металлар прокати тежалди, салкам 40 миллион гигакалория иккиламчи иссиқлик ресурсларидан фойдаланилди. Истеъмолчиларни кўмир ва газ билан таъминлаш электр ва иссиқлик энергияси бериш, СССР Энергетика ва электрлаштириш министрлигининг ёқилғи билан ишлайдиган станцияларига ёқилғи юбориш белгиланган лимитлар доирасида амалга оширилди.

Халқ хўжалигида 128,4 миллион ишчи, хизматчи ва колхозчи ишлаб турибди (ўтган йилнинг бирчи кварталида 128,1 миллион киши эди). Ишлаб чиқариш тармоқларида ишчи кучининг реал бўшатиб олиниш жараёни сезиларли равишда жадаллашди: саноатда, транспортда ва қурилишда ишловчилар сони биринчи кварталда 0,4 миллион нафар камайди. Бўшатиб олинаётган ходимлар бошқа ташкилот ва тармоқларга, шу жумладан аҳолига хизмат кўрсатиш тармоғига ишга жойлаштирилмоқда, ишчи кучининг бутун кўпайган қисми шу соҳага юборилди.

Кооперативларда биринчи кварталда 0,2 миллион киши ишлади (ўтган йилнинг биринчи кварталида 15 минг киши эди). 0,4 миллион граждан якка тартибдаги меҳнат фаолияти билан шуғулланди.

1988 йил январидан эътиборан 76 мингтадан кўпроқ бирлашма, корхона, колхоз, совхоз, ташкилот тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи пул билан таъминлаш шароитида ишламоқда, уларда салкам 51 миллион киши меҳнат қилмоқда. Саноат ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг 60 процентдан кўпроғи, алоқа корхоналари хизматининг 100 проценти, чакана товар оборотининг 97 проценти, пудрат ишлари ҳажмининг 37 проценти уларнинг улушига тўғри келади. Бу йил транспорт корхоналарининг 88 проценти ва аҳолига маиший хизмат кўрсатиш корхоналарининг ярмидан кўпроғи ўз фаолиятини ўзини-ўзи пул билан таъминлаш шароитида амалга оширмоқда.

Биринчи кварталда маҳсулот етказиб беришга оид шартномавий мажбуриятларнинг бажарилиши тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи пул билан таъминлаш шароитида ишловчи саноат бирлашмалари ва корхоналарида 99,3 процентни ташкил этди, бу эса бошқа корхоналарга нисбатан бир мунча яхшироқдир. Шу даврда меҳнат унумдорлигининг ўсиши (6,6 процент) тармоқнинг бошқа корхоналарига нисбатан бир мунча юқорироқ (4,2 процент) бўлди, айни вақтда янги хўжалик механизмининг имкониятларидан ҳали етарлича тўлиқ фойдаланилмаяпти. Давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги СССР қонунига хилоф равишда топшириқ бериш фактлари учраб турибди. Материал-техника таъминотидаги камчиликлар корхоналарнинг ташаббусини қисиб қўймоқда. Кўпгина министрликлар янги шароитда ишловчи корхоналарга ички ишлаб чиқариш хўжалик ҳисобини жорий этишда тузукроқ амалий ёрдам бермаяптилар. Кўпгина корхоналарнинг кадрлари хўжалик ҳисоби талабларига тайёрланмаганликлари маълум бўлиб қолди.

Саноатда давлат буюртмаларига мувофиқ маҳсулот етказиб бериш ва истеъмолчилар билан шартномалар асосида бевосита алоқалар юзасидан олинган шартномавий мажбуриятларнинг бажарилишини яхшилашга эришилди. Мажбуриятлар 1987 йилнинг биринчи кварталидаги 97,8 процент ва умуман ўтган йилдаги 98,3 процент ўрнига 99,2 процент бажарилди. Бирлашма ва корхоналарнинг 11 проценти шартнома интизомини бузди (1987 йилнинг биринчи кварталида уларнинг 20 проценти, 1987 йилда 23 проценти бузган эди). 1,5 миллиард сўмлик маҳсулот етказиб берилмади (1987 йилнинг биринчи кварталида 3,8 миллиард сўмлик маҳсулот етказиб берилмаган эди).

Саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш 5,0 процент ошди. Меҳнат унумдорлигининг ўсиши 5,4 процентни ташкил этди. Маҳсулотни ўстиришнинг ҳаммаси меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобига ходимлар сонини мутлақ қисқартириш шароитида таъминланди. Фойда кўпайди. Умуман тармоқда ва машинасозликдан ташқари унинг барча комплексларида фойда планининг бажарилишига эришилди. Белгиланган топшириққа қўшимча тарзда газ конденсатини ҳам қўшиб ҳисоблаганда 2 миллион тонна нефть, 5,5 миллиард куб метр газ ва 7,5 миллион тонна кўмир, жумладан 3 миллион тонна коксланадиган кўмир қазиб олинди. Шу билан бир қаторда комплексдаги бир қанча корхоналар ва бирлашмалар ёнилғи-энергетика ресурсларини қазиб олиш юзасидан белгиланган топшириқларни адо этмадилар. Бу эса шартномавий мажбуриятларни тўла ҳажмда бажаришга имкон бермади.

Металлургия комплексида тайёр прокат ва пўлат қувурлар ишлаб чиқариш юзасидан давлат буюртмаси бажарилди. Аммо металл маҳсулотининг юқори самарали турларидан бўлган паст легирланган пўлатдан тайёрланган прокат, совуқ ҳолда тайёрланган пўлат тунука, насос-компрессорлар учун ниҳоятда мустаҳкам қувурлар ва бошқа маҳсулотлар топшириққа нисбатан камроқ тайёрланди. Натижада истеъмолчилар олдидаги шартномавий мажбуриятлар тўла бажарилмади. Рангли металлургия саноати корхоналари давлат буюртмаси номенклатураси маҳсулотининг барча асосий турлари бўйича топшириқни бажармадилар. Умуман металлургия комплексида йил бошидан буён 108 миллион сўмлик маҳсулот кам етказиб берилди.

Машинасозлик комплексининг иши бирмунча яхшиланди — шартномавий интизом даражаси кўтарилди. Ўтган йилнинг биринчи кварталига нисбатан металлга ишлов бериш ва энергетика ускунаси, ҳисоблаш техникаси воситалари, маҳсулотнинг бир қанча бошқа турларини ишлаб чиқариш анча кўпайди. Айни вақтда давлат буюртмаси топшириғининг кўп позициялари бажарилмади, умуман комплекс бўйича етказиб берилмаган маҳсулот ҳажми 286 миллион сўмни ташкил этди.

Машинасозлик корхоналари бир-бирларига комплектловчи буюмларни ўз вақтида етказиб беришни таъминламадилар. Маҳсулотнинг айрим турлври бўйича ойлик ишлаб чиқариш ҳажмининг 40 процентдан кўпроғи ойнинг сўнгги кунларига тўғри келди.

Химия-ўрмон комплекси корхоналарида прогрессив конструкциядаги пластик материаллар, синтетик толалар ва иплар, радиал конструкциядаги шиналар, шиша пластиклар ва улардан буюмлар тайёрлаш кўпайди. Айни вақтда бир қанча корхоналар ва бирлашмалар фаолиятидаги камчиликлар комплекс тармоқлари иш натижаларига таъсир этди. Йўл қўйилган қолоқлик шартномавий мажбуриятларнинг бажарилишини таъминламади. Умуман комплекс корхоналари 269 миллион сўмлик маҳсулотни кам етказиб бердилар.

Қурилиш комплекси саноатида биринчи квартал топшириғига қўшимча тарзда 600 минг тоннадан кўпроқ цемент, қарийб 900 миллион асбоцемент шартли плиталари, 564 минг квадрат метр қурилишбоп ойна ишлаб чиқарилди. Йиғма темир-бетон конструкциялар ва буюмлар, деворбоп материаллар, санитария-техника ускуналарининг айрим турларини ишлаб чиқариш юзасидан топшириқлар бажарилди. Умуман йил бошидан буён қурилиш материаллари саноат корхоналари тузилган шартномаларга нисбатан 23 миллион сўмлик маҳсулотни кам етказиб бердилар.

Январь—март ойларида чакана нархларда 80 миллиард сўмликдан кўпроқ халқ истеъмол товарлари (алкоголли ичимликлардан ташқари) ишлаб чиқарилди, бу ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 5 миллиард сўмлик кўпдир. Алоҳида урф бўлган буюмлар ва истеъмол хоссалари яхшиланган янги товарлар ишлаб чиқариш 1,5 баравар кўпайди. Шу билан бирга истеъмолчиларга 87 мингта радиоприёмник қурилмалари, 42 мингта магнитафон, 44 мингта кир ювиш ва 26 мингта тикув машиналари, 44 мингта электр пилесослар кам етказиб берилди. СССР Енгил саноат министрлиги конкрет номенклатура бўйича 164 миллион сўмлик маҳсулот ва товарларни кам етказиб берди.

Агросаноат комплексининг саноат корхоналари озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш биринчи квартал топшириқларини бажардилар. Аммо аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашда бир қанча жойларда жиддий камчиликлар бор.

Грузия ССР ва Озарбайжон ССР саноат корхоналари гўшт етиштириш топшириғини, Тожикистон ССР саноат корхоналари ўсимлик ёғи ва сариёғ тайёрлаш топшириғини, Озарбайжон ССР корхоналари қаймоғи олинмаган маҳсулотлар тайёрлаш топшириғини бажармадилар.

Қишлоқ хўжалик корхоналарида биринчи кварталда 5,6 миллион тонна гўшт (тирик вазнда) етиштирилди ёки ўтган йилнинг биринчи кварталидагига нисбатан 2 процент кўп гўшт тайёрланди, 17,3 миллион тонна (5 процент кўп) сут соғиб олинди, 15,6 миллиард дона тухум (6 процент кўп) тайёрланди.

Украина ССР, Грузия ССР, Молдавия ССР, Эстония ССР биринчи кварталда чорва, парранда хариди ҳажмини, Тожикистон ССР ва Арманистон ССР эса сут хариди ҳажмини камайтириб юбордилар. Украина ССРдан ташқари барча иттифоқдош республикалар умумиттифоқ фондига планга кўра чорвачилик маҳсулотлари етказиб берилишини таъминладилар. Украина ССР гўшт маҳсулотлари планини бажармади.

Техникани кўкламги дала ишларига тайёрлаш ниҳоясига етказилмоқда. Аммо ҳамма жойда ҳам техника ремонти ва уни ишга тайёрлаш зарур суръатларда олиб борилаётгани йўқ.

Тракторлар ҳамда тупроққа ишлов берадиган ва экиш машиналарининг, минерал ўғитлар ҳамда химиявий озуқа қўшимчаларининг кўп турларини етказиб бериш юзасидан тузилган шартномавий мажбуриятлар бажарилди. 89 минг трактор, 56 минг трактор плуги, 10 минг дискли борона, 55 минг трактор культиватори, 42 минг трактор сеялкаси, ерга минерал ва органик ўғит соладиган 27 минг машина етказиб берилди.

Минерал ўғит (озуқа моддалари 100 процент ҳисоблганда) етказиб бериш 7,2 миллион тоннани ташкил этди, бу эса ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 153 минг тонна кўпдир, ўтган йилнинг шу давридагига қараганда 41 минг тонна кўп — 306 минг тонна химиявий озуқа қўшимчалари етказиб берилди.

12 та иттифоқдош республикаларнинг хўжаликлари кўкламги экишга киришдилар. 4 апрелга қадар 3,8 миллион гектар ерга баҳорги экинлар, шу жумладан 2,2 миллион гектар ерга дон ва дуккакли экинлар экилди.

Агросаноат комплексида (қишлоқ хўжалигини ишлаб чиқариш воситалари билан таъминлайдиган тармоқларини ҳам қўшганда) пул билан таъминлашнинг барча манбалари ҳисобидан 10 миллиард сўмлик капитал маблағлар ўзлаштирилди. Бу белгиланган лимитнинг 104 процентини ташкил этади.

Давлатнинг марказлашган капитал маблағлари ҳамда корхоналар ва ташкилотлар фондлари маблағлари ҳисобига 17,3 миллиард сўмлик асосий фондлар ишга туширилди.

23,2 миллиард сўмлик марказлаштирилган давлат капитал маблағлари ўзлаштирилди. Бу шу даврга белгиланган лимитнинг 99,6 процентини ташкил этди. Корхоналар ва ташкилотлар ўзларининг 10,9 миллиард сўмлик маблағларидан фойдаландилар, уларнинг капитал маблағ ҳажмидаги улуши 32 процентга етди.

Қурилиш-монтаж ташкилотлари бажарган пудрат ишлари ҳажми 7 процент, меҳнат унумдорлиги 8,9 процент, қурилиш комплекси ташкилотларида ана шу кўрсаткичлар тегишлича 7 процент ва 9,5 процент ортди. Умуман қурилиш ташкилотларида пудрат ишлари плани 104 процент бажарилди.

Темирйўл транспортида умуман юк жўнатиш топшириғи 105 процент, денгиз транспортида чет элларга ва чет эллардан юк ташиш 104 процент бажарилди. Транспорт ҳамма турларида пассажир обороти 4 процент кўпайди ва 235 миллиард пассажир-километрга етди.

1988 йил 1 апрелида аҳоли 285,2 миллион кишига етди.

Халқ хўжалигида ишчи ва хизматчиларнинг пул билан оладиган ўртача ойлик иш ҳақи 1988 йилнинг биринчи кварталида ўтган йилнинг шу давридаги 202 сўмдан 210 сўмга етди ёки 4 процент кўпайди, колхозчиларнинг жамоат хўжалигидаги меҳнат ҳақи 143 сўмдан 148 сўмга етди (3 процент кўпайди).

Ишлаб чиқариш тармоқларида меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги шароитига ўтиш давом этмоқда. Бу шароитга ўтиш Эстония ССРда ниҳоясига етказилди. Озарбайжон ССР, Арманистон ССР, Молдавия ССР, Ўрта Осиё республикалари бошқа иттифоқдош республикалардан орқада қолмоқдалар.

Аҳоли ижтимоий истеъмол фондларидан 40 миллиард сўмликдан кўпроқ, яъни ўтган йилнинг биринчи кварталидагига нисбатан 2 миллиард сўм кўп тўлов ва имтиёзлар олди.

Ишчилар, хизматчилар ва уларнинг оилаларига ўн йил ва ундан кўпроқ вақт муқаддам белгиланган пенсияларни кўпайтириш давом эттирилди. 1988 йилнинг 1 январидан эътиборан колхоз аъзолари ва уларнинг оилаларига камида ўн йилдан бери тўлаб келинаётган пенсияларнинг энг оз миқдорлари оширилди.

Медицина хизматини яхшилаш тадбирлари ўтказилди. Беморлар овқатига, дори-дармон, соғлиқни сақлаш муассасалари учун асбоб-ускуна ва анжомлар сотиб олиш ҳаражатларининг нормалари кўпайтирилди, 3 ёшгача бўлган болаларни даволаш учун дори-дармонларни текинга бериш ва бошқа имтиёзлар жорий этилди.

Етим болаларнинг ва ота-оналарининг қаровисиз қолган болаларнинг моддий таъминотини яхшилаш чора-тадбирлари амалга оширилди.

Аҳолининг СССР омонат банки муассасаларидаги омонатлари квартал мобайнида 8,1 миллиард сўм миқдорида ошди.

Аҳолига халқ истеъмол моллари сотиш ва пулли хизматлар кўрсатиш ўтган йилнинг шу даврига нисбатаан 6,5 процент кўпайди.

Давлат ва кооператив савдосининг чакана товар обороти ҳажми 86,5 миллиард сўмликни ташкил этди ва 1987 йилнинг биринчи кварталига нисбатан (амалдаги нархларда) 4,6 миллиард сўмлик кўп бўлди. Умуман мамлакатда товар обороти умумий ҳажми юзасидан белгиланган топшириқ 527 миллион сўмлик миқдорида бажарилмади.

Алкоголли ичимликлар сотиш тахминан 1987 йилнинг биринчи квартали даражасида бўлди. Шу билан бирга арақ ва ликёр-арақ маҳсулотларини сотиш 4 процент қисқарди.

Савдога гўшт ва сут маҳсулотларининг тушиши кўпайишига қарамай, аҳолининг бу маҳсулотларга бўлган талаби қондирилаётгани йўқ. Бир қанча шаҳар ва қишлоқ аҳоли пунктларидаги магазинларда карамель, конфет, печенье, пряник ва бошқа кондитер маҳсулотлари узоқ вақт сотилмаяпти. Нон ва нон-булка маҳсулотларининг турлари ва сифати айрим ҳолларда аҳолининг талабларига мувофиқ эмас. Аҳоли картошка ва мевалар билан қониқарсиз таъминланди. Қишлоқ хўжалик корхоналари ва матлубот кооперациясининг ташкилотлари бозорларда мева-сабзавот маҳсулотлари сотишни зарур даражада ривожлантирмадилар. Натижада шаҳарлардаги колхоз бозорларида нарх-наво ошиб бормоқда. Шу бозорлардаги нарх-наво ўтган йилнинг биринчи кварталидагига нисбатан 8 процент кўтарилди.

Аҳолини кийим-бош ва пойафзал билан таъминлашдаги тиғизлик бўшашмаяпти, магазинларда кийим-кечак ва пойафзалнинг турлари кам. Аҳолининг спорт ва туризм товарларига бўлган талабини қондириш муаммоси суст ҳал этилмоқда. Энг зарур рўзғор буюмлари билан савдо қилиш ишининг аҳволи секинлик билан яхшиланмоқда. Бир қанча регионларда кўпгина рўзғор буюмларини ишлаб чиқариш йўлга қўйилмаган.

Савдога ёғоч ва қурилиш материаллари ўтган йилнинг биринчи кварталига нисбатан 1,3 баравар кўп етказиб берилди. Аммо аҳолининг бу материалларга бўлган талаби тўла-тўкис қондирилмаяпти.

Аҳолига кўрсатилган пулли хизматлар ҳажми 13 миллиард сўмликка етди ва ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 13,8 процент кўпайди. Пулли хизмат кўрсатиш плани бажарилди. Корхоналарда шундай хизмат соҳаси муносиб равишда ривож топгани йўқ. Хизмат кўрсатиш асосий фаолият бўлмаган 46 та министрлик ва идорадан атиги 12 таси хизмат кўрсатиш планининг бажарилишини таъминлади.

Пулли хизматлар ҳажмининг ярмиси уй-жой-коммунал ва транспорт хизматига, тахминан чорак қисми маиший хизматга тўғри келади. Аҳолига 3,2 миллиард сўмлик маиший хизмат кўрсатилди. Ўтган йилнинг шу даврига нисбатан маиший хизмат ҳажми 12,7 процент кўпайди. План 101,1 процент бажарилди. Қишлоқ жойларда маиший хизмат кўрсатиш плани 100,8 процент бажарилди.

Жами саҳни 12,9 миллион квадрат метр уй-жой, шу жумладан корхона ва ташкилотлар фондларининг маблағлари ҳисобидан 2,9 миллион квадрат метр уй-жой фойдаланиш учун топширилди. Ўтган йилнинг шу даврига нисбатан уй-жойларни фойдаланиш учун топшириш 5 процент кўпайди. Умуман мамлакатда биринчи квартал плани ошириб бажарилди. Молдавия ССРдан бошқа ҳамма иттифоқдош республикаларда топшириқларнинг бажарилиши таъминланди.

Ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 39 процент кўп умумий таълим мактаблари, 72 процент кўп ҳунар-техника билим юртлари, 37 процент кўп мактабгача тарбия муассасалари, 2,1 баравар кўп касалхоналар, 11 процент кўп поликлиникалар ишга туширилди. Шундай объектларни ишга тушириш юзасидан белгиланган биринчи квартал плани бажарилди. Тожикистон ССРда мактабларни, мактабгача тарбия муассасаларини, касалхоналар ва поликлиникаларни, Арманистон ССР, Эстония ССР ва Молдавия ССРда клублар ҳамда маданият уйларини ишга тушириш планлари бажарилмади.

Атроф-муҳитини муҳофаза қилиш соҳасидаги ишда экологик вазият жуда кескин бўлган регионларга алоҳида эътибор берилди. Махсус тузилган ҳукумат комиссияси Орол денгизи ҳавзасида сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилиш тадбирларини тайёрламоқда.

Шу билан бирга табиатни муҳофаза қилиш объектларини қуришда орқада қолинди, табиатни муҳофаза қилиш қонунларини бузиш ҳолларига йўл қўйилди. Мамлакатда табиий ресурсларни сақлаб қолиш ва кўпайтириш, атроф-муҳитининг ҳолатини яхшилаш соҳасидаги ишни такомиллаштириш мақсадида табиатни муҳофаза қилиш ишини тубдан қайта қуриш юзасидан асосий йўналишлар белгиланди.

* * *

Совет Иттифоқи меҳнаткашлари КПССнинг Бутуниттифоқ XIX конференциясини муносиб кутиб олиш учун социалистик мусобақани кенг қулоч ёздириб, экономикани ривожлантиришда биринчи кварталда эришилган ижобий силжишларни мустаҳкамлаш ҳамда бу йилги планларни муваффақиятли бажариш борасидаги куч-ғайратларини тобора оширмоқдалар.

(ТАСС).

СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДА

(Боши 1-бетда).

ринчи ўринбосари А. Г. Яшин мажлисда сўзга чиқиб, кўпгина халқ истеъмол товарлари ва хизматларга талабнинг тўла қондирилмаётганлиги мамлакатда пул муомиласини нормаллаштиришда жиддий қийинчиликларни вужудга келтираётгани, аҳоли даромадлари ва харажатларининг номутаносиблигига олиб келаётганлиги ҳақида гапирдилар.

СССР Статистика давлат комитетининг маълумотларига кўра, фақат биринчи кварталдагина савдога 1,2 миллиард сўмлик озиқ-овқат ва ноозиқ-овқат товарлари кам етказиб берилди. Жумладан, енгил саноат корхоналари қарийб 0,2 миллиард сўмлик товарларни кам етказиб бердилар. СССР Ўрмон хўжалиги саноати министрлиги, СССР Бинокорлик саноати министрлиги, СССР Электротехника саноати министрлигининг корхоналари савдога ёғоч-тахта, санитария-техника ускуналари, деворбоп гулқоғоз, лак-бўёқ материаллари, электротехника буюмлари етказиб бериш планини бажармадилар.

Шу муносабат билан СССР ҳукумати, СССР министрлари В. Г. Клюев, М. И. Бусигин, О. Г. Анфимов ҳисоботларини эшитди. Улар бошчилик қилаётган министрликларга қарашли корхоналарда халқ истеъмол товарлари ишлаб чиқариш планларини бажаришни таъминлашга оид ишга принципиал баҳо берилди. СССР Министрлар Совети мазкур министрликларгина эмас, шу билан бирга бошқа ҳамма министрликлар ва идоралар раҳбарлари, шунингдек СССР Министрлар Совети ва иттифоқдош республикалар Министрлар Советларининг доимий органлари зиммасига ишларнинг аҳволини ўнглаб олишга чинакам киришиш вазифасини юклади. Улар аҳолини халқ истеъмол товарлари билан таъминлаш масалаларини дарҳол кўриб чиқишлари керак. Ана шундай товарлар ишлаб чиқариш ва пулли хизматларни ривожлантириш учун 1988 йилга белгиланган топшириқлар сўзсиз бажарилиши керак.

Айрим министрликлар ва идоралар аҳоли учун товарлар ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишни кўпайтиришда кооперациянинг ролига етарлича баҳо бермаяптилар, деб таъкидланди мажлисда. Мазкур министрликларнинг вакиллари ўз нутқларида ана шундай позицияни асослаш учун баҳоналар кўрсатишга ҳам уриндилар. Аммо бу далиллар диққат-эътибор билан кўриб чиқилганда асоссиз деб топилди. СССР Министрлар Совети министрликлар ва идоралардан, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советларидан халқ истеъмол товарлари ишлаб чиқариш ва аҳолига пулли хизмат кўрсатиш юзасидан кооперативлар тузиш йўлини изчиллик билан ўтказишни талаб қилди. Кооперация равнақини секинлаштираётган бюрократик тўсиқларни олиб ташлаш вақти келди ахир. Ҳамма шуни тушуниб олиши керакки, экономика давлат секторининг кооперация билан мустаҳкам ҳамкорлиги бозорга ҳар хил ва юқори сифатли товарларни мўл-кўл етказиб беришнинг тўғри йўлидир.

СССР Министрлар Совети халқ хўжалиги комплекслари ва айрим тармоқлар ишидаги камчиликларни таҳлил этишга катта эътибор берди. Бу ўринда ҳам ана шу камчиликларнинг кўпчилигига Министрлар Совети илгари ҳам диққат-эътиборни қаратганлиги таъкидланди. Аммо биринчи квартал якунлари бу камчиликлар ҳали ҳам бартараф этилмаганлигини кўрсатиб турибди.

Машинасозлик комплексидаги қолоқлик сабаблари тўғрисидаги масала алоҳида диққат-эътибор билан ўрганилди ва кўриб чиқилди. СССР Госплани раиси Ю. Д. Маслюков докладига қўшимча тарзда машинасозлик комплексининг кўпчилик корхоналарида ишлаб чиқаришни ташкил этиш даражаси пастлигидан далолат берувчи ишончли фактлар келтирилди. Енгил, озиқ-овқат саноати ва қайта ишлаш саноатининг бошқа тармоқлари учун асбоб-ускуналар ишлаб чиқаришни ўзлаштириш ва бундай асбоб-ускуналарни кўплаб тайёрлаш йўл қўйиб бўлмайдиган даражада суст бормоқда. Бу эса озиқ-овқат маҳсулотлари ва бошқа халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришга салбий таъсир этмоқда. Агар машинасозлар маҳсулотни етарлича етказиб бермасалар ишга тобора путур етиб бораверади. Пировардида бу совет кишиларининг фаровонлигига таъсир этади. Машинасозлик комплексидаги ҳар уч корхонанинг биттаси шартномавий мажбуриятларни бажармади, истеъмолчиларга 286 миллион сўмлик маҳсулот кам етказиб берилди. Химия-ўрмон комплексидаги ишларнинг аҳволи дуруст эмас, бу комплексдаги корхоналар 269 миллион сўмлик маҳсулотни кам етказиб бердилар.

СССР Станоксозлик саноати министрлиги, СССР Трактор ва қишлоқ хўжалиги машинасозлиги министрлиги, СССР Химия машинасозлиги министрлиги, СССР Ўрмон саноати министрлиги, СССР Химия саноати министрлиги, СССР Нефть химияси саноати министрлигининг иш якунлари шундан далолат бериб турибдики, мазкур министрликлар тармоқларни жадал ривожлантириш учун мавжуд имкониятлардан фойдаланмадилар, корхоналарга хўжалик юритишнинг янги шароитида зарур ёрдам бермадилар, фан-техника тараққиётини жадаллаштириш, ишлаб чиқаришни интенсивлаштириш ва ресурсларни тежашдек иқтисодий ўсишнинг узоқ муддатли омилларидан фойдаланишга етарли эътибор бермаяптилар.

Қурилиш комплексига кирадиган министрликлар шаънига ҳам жиддий танқидий мулоҳазалар айтилди. СССРнинг Урал ва Сибирь районларида Қурилиш министрлиги, Тожикистон ССР, Туркманистон ССР, Арманистон ССР, Грузия ССР ва Молдавия ССРнинг қурилиш министрликлари ўзлари учун белгиланган пудрат ишлари планларини қониқарсиз бажармоқдалар. Ишга тушириладиган кўпгина объектларни бунёд этишда анча қолоқликка йўл қўйилган, ишлаб чиқариш қувватларини фойдаланишга топшириш тўла таъминланмади. Илгаригидек ҳозир ҳам қурилиш сифати хусусида кўпгина эътирозлар айтилмоқда. Мазкур комплекс тармоқларида ҳозирча қайта қуриш сезилаётгани йўқ. Хўжалик механизми янгича созланмаган, шу боисдан ҳам мажбурий тадбир кўриб давлат қабули жорий этилмоқда. Давлат қабули иш кўраётган жойларда яхшилик сари силжиш бор.

Бир қанча тармоқлар ва комплекслар ишида содир бўлган камчиликлар ишлаб чиқаришни ўстириш ва халқ фаровонлигини ошириш йўлида жиддий тўғоноқ бўлди. 1988 йил плани ва ҳисоб-китобларда назарда тутилган энг муҳим умумлаштирувчи кўрсаткичлар бўйича ўсишнинг зарур суръатларига эришилмади. План суръатлари 6,6 процент бўлгани ҳолда олинган миллий даромад ва ижтимоий меҳнат унумдорлиги фақат 4 процент ўсди.

СССР ҳукумати СССР Госплани раиси ва СССР Молия министрининг докладларида баён этилган хулосаларга қўшилди. Бундай аҳвол содир бўлишининг асосий сабабларидан бири шундаки, СССР Министрлар Советининг доимий органлари, министрликлар ва идоралар, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари раҳбарликнинг буйруқбозлик— бюрократик усулига ҳали тўла барҳам берганликлари йўқ, раҳбарлик бундай усулининг ҳозирги вазифалар характерига номуносиблигини англаб олганлари йўқ, улар ўз ишларини суст қайта қурмоқдалар, ишлаб чиқаришни бошқаришни демократиялаш, тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи маблағ билан таъминлашни кенг кўламда жорий этиш учун зарур шарт-шароит яратмаяптилар.

СССР ҳукумати экономиканинг энг муҳим участкаларида йўл қўйилган қолоқликка тезроқ барҳам беришга катта аҳамият бериб, экономикани беш йиллик планда кўзда тутилган суръатларга мувофиқ тарзда ривожлантиришни таъминлаш учун СССР Министрлар Советининг доимий органлари, СССР министрликлари ва идораларининг раҳбарлари ҳамда иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари зиммасига камчиликларни бартараф этиш, ўзининг ташкилотчилик ва хўжалик фаолиятини принципиал ўзгартириш вазифасини юклади.

СССР ҳукумати масалаларнинг умумий комплекси орасида қишлоқ меҳнаткашларининг кундалик ишларини алоҳида таъкидлаб кўрсатди. Кўкламги дала ишларини ўтказиш учун моддий-техника таъминоти соҳасидаги конкрет вазифалар белгиланди.

Иккинчи масала хусусида мажлисда СССР Госснаби раиси Л. А. Воронининнинг доклади тингланди. Докладчи, 1987—1988 йилларда фондлар, лимитлар ва нарядларсиз таъминотга ўтказилган истеъмолчилар катта группасининг иш тажрибаси таъминот ва маҳсулот сотишнинг анъанавий шаклларига қараганда улгуржи савдонинг муҳим афзалликлари борлигини кўрсатди, деб таъкидлади. Улгуржи савдо тўғри ташкил этилганида таъминот масалаларини оператив ҳал этишга, ҳамма зарур нарсаларни бир маромда етказиб беришга, оборот маблағларининг ҳаракатини жадаллаштиришга имкон беради. Бундан ташқари, улгуржи савдо истеъмолчилар ихтиёридаги моддий ресурслар запасларини қисқартириш эвазига анчагина миқдордаги ана шундай ресурсларнинг бўшаб қолишига имкон беради. 1987 йилнинг 1 январидан бошлаб тармоқлардаги 10 мингга яқин корхона ва ташкилот улгуржи савдо орқали моддий техника таъминотига ўтказилди. Бир йил мобайнида ана шундай йўл билан 10 миллиард сўмлик маҳсулот реализация қилинди. Аммо, докладчи ва мажлиснинг бошқа қатнашчилари таъкидлашганидек, улгуржи савдонинг ривожланиши ва унинг миқёслари ҳозирча экономикани бошқаришни қайта қуриш вазифаларига жавоб бермаяпти.

Мажлисда СССР Госснаби ва СССР Агросаноат давлат комитети улгуржи савдони ташкил этиш юзасидан ишни суст авж олдираётганидан далолат берувчи анчагина фактлар айтилди. Улгуржи савдони юритиш механизми ҳали тўла таркиб топгани йўқ, ресурсларга реал эҳтиёжни ўрганишнинг форма ва методлари узил-кесил равшан эмас. Гарчи баъзан улгуржи савдо дейилса ҳам, бу ном замирида ҳамон эски мазмун турибди. Министрликлар илгариги сиёсатни ўтказмоқдалар, савдони йўлга қўйиш эмас, балки ўз қўлларидан ресурсларни чиқариб юбормаслик истаги уларни ташвишга солиб турибди. Истеъмолчиларга базалар ва магазинлардан маҳсулотни марказлаштирган тартибда етказиб беришни ташкил этишда ҳам кўпгина камчиликлар бор. СССР Госснаби ва СССР Агросаноат давлат комитети системасидаги таъминот-савдо органлари моддий-техника базасининг заифлиги улгуржи савдони ривожлантириш йўлидаги жиддий тўғоноқ бўлиб турибди.

Масала муҳокама қилинаётганида шу нарса равшан бўлдики, СССРнинг кўпгина министрликлари ва идоралари, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари улгуржи савдонинг аҳамиятига аниқ етарли баҳо бера олмаяптилар, баъзан эса бундай савдони ривожлантиришга қаршилик кўрсатмоқдалар, ўзлари тақсимлайдиган маҳсулотнинг фирма магазинлари орқали ёки шартномалар ва бевосита лимитсиз буюртмалар орқали истеъмолчиларга эркин реализация этилишига тўсқинлик қилмоқдалар.

СССР Министрлар Совети ишлаб чиқариш воситалари билан улгуржи савдони ривожлантиришга халқ хўжалигининг моддий-техника таъминотини тубдан қайта қуришнинг энг муҳим йўналиши деб баҳо бериб, СССР Госснаби тақдим этган 1989—1990 йилларда улгуржи савдони жадал авж олдириш юзасидан таклифларни асос сифатида қабул қилди. Мажлисда айтилган фикр-мулоҳазалар инобатга олиниб, тўла-тўкис ишлаб чиқилганидан кейин мазкур таклифлар СССР Министрлар Советига 1988 йилнинг 1 июнидан кечиктирилмай тақдим этилиши керак.

СССР Министрлар Советининг мажлисида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари Н. Н. Слюньков, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидатлар, СССР Министрлар Совети раисининг биринчи ўринбосарлари Ю. Д. Маслюков ва Н. В. Тализин иштирок этдилар.

Мажлисда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Советининг раиси Н. И. Рижков нутқ сўзлади.

(ТАСС).

УМУМХАЛҚ НАЗОРАТИ

Комитет раиси мулоҳазалари

ОШКОРАЛИК МЕВАСИ

Янгичасига фикрлаш ва ишлаш — бугунги куннинг бош талаби. Лекин амалда шунга эриша олаяпмизми? Саволга жавоб бериш учун амалга оширган ишларимизга бир назар ташлайлик. 1987 йилда область халқ назорати органлари томонидан 626 рейд ва текширишлар ўтказилди. Бунда шаҳар, район комитетлари, халқ контроли группалари фаол иштирок этишди. Турғунлик даврида оммавий тус олган расмиятчиликка асосан чек қўйилди.

Бугунги кунда халқ контроли ишини ошкораликсиз тасаввур этиб бўлмайди. Қабул қилинган қарорлар ижросини қатъий назоратга олиш, текширув ва рейдлар натижасини ўз вақтида маълум қилиш фаолиятимизнинг бош мезонига айланаяпти.

Қайта қуриш экономика ва социал соҳаларга жиддий эътибор бериш, озиқовқат маҳсулотлари етиштиришдан тортиб, уй-жой қурилишигача — ҳаммаҳаммасига партиявий нуқтаи назардан ёндашишни талаб этаяпти. Бу ишда область, шаҳар, район комитетлари, хўжалик ва корхоналар, қишлоқ ва посёлка Советлари қошидаги халқ контроли группалари фаол иштирок этишмоқда. Рейд ва текширувларга мутахассислар жалб қилинаяпти.

Ўтган йили яна бир муҳим масалани ижобий ҳал этишга эришдик: областимиздаги турли назорат ташкилотлари фаолиятини мувофиқлаштириш системасини қайта кўриб чиқдик. 1987 йилнинг иккинчи ярмидан бошлаб уларнинг планлари ўрганилиб, умумлаштирилди. Партия ва совет ташкилотлари билан ҳамкорликда махсус график ишлаб чиқилди. Натижада текширувлар сони деярли икки баробар қисқарди. Параллелик ва қайтариқлар юзага келишига барҳам берилди.

Бу тажриба эндиликда кенг қўлланилаяпти. Халқ контроли комитетлари ва группалари меҳнат коллективларини олдиндан хабардор этишга алоҳида эътибор бермоқдалар. Текшириш якунлари ҳам аввало бевосита меҳнат коллективларида, сўнгра комитет мажлисларида муҳокама қилинаяпти. Бу меҳнаткашлар фикрига суяниб иш кўриш, муаммоларни чуқур ўрганиш имконини бермоқда.

Масалан, Фрунзе район халқ контроли комитети нон комбинатида оммавий текшириш ўтказилишини коллективга икки ой олдин хабар қилди. Текширув олдидан комбинат ва унинг цехлари, савдо тармоқлари, қишлоқ Совети қошидаги халқ контроли группаси вакиллари ўртасида анкета саволлари тарқатилди. Комитет мажлисида жавоблар ўрганиб чиқилди ва текширув якунлари хусусида асосли хулосалар чиқарилди, аниқ қарор қабул қилинди.

Авваллари текширувдан сўнг масала комитет мажлисида кўрилар, қарор ижроси яна алоҳида текшириларди. Қисқаси, бир иш икки марта кўриб чиқиларди. Шунга қарамай камчилик ва нуқсонлар тўла барҳам топмас, муҳим ишда меҳнаткашларнинг оммавий иштироки сезилмасди.

Янгилик яхши самара бераётганлиги туфайли кўпчилик шаҳар ва район комитетлари ўз мажлисларини бевосита текширув олиб борилган ерда ўтказишга ҳаракат қилмоқдалар. Масалан, Марғилон шаҳар халқ контроли комитети аҳолига қандай медицина хизмати кўрсатилаётганини батафсил ўрганиш мақсадида турли жойларга эълон ёпиштириб, фикр ва мулоҳазалар учун махсус яшиклар ўрнатди. Орадан йигирма кун ўтгач медицина бирлашмасида кўчма мажлис ўтказилиб, унга 120 та тиббиёт ходими таклиф этилди. Мавжуд камчиликларни тугатиш учун конкрет тадбирлар белгиланди, айбдорларга тегишли чоралар кўрилди. Натижада туғруқхона ремонти тезлашди, узоқ вақтдан буён чўзилиб келаётган кислород қурилмаси ишга туширилди.

Барча поликлиникаларда врачлар қабули графиги тузилиб, уларнинг ижроси устидан назорат кучайтирилди. Дори-дармонлар таъминоти ҳақида аниқ маълумотларга эга бўлинаяпти. Назоратни такомиллаштириш, ошкораликни таъминлаш, камчиликларни тугатишга оммани сафарбар этиш борасида Олтиариқ, Киров ва Қува район халқ контроли комитетлари ижобий натижаларга эришаяптилар.

Ишимизда ечимини кутаётган муаммолар анчагина. Ҳозирги кунда корхона, ташкилот ва хўжалик партия ташкилотлари билан тажриба тариқасида назорат структураси такомиллаштирилмоқда. Постлар, цех группалари бироз қисқартирилаяпти. Масалан, Олтиариқ районидаги М. Горький номли колхоз аъзоларининг умумий йиғилишида бош группа ўрнига ягона халқ контроли комитети тузилиб, унинг раиси қўшимча ишлардан озод этилди. Тажриба тариқасидаги тадбирлар «Атлас» ва «Азот» бирлашмалари, Фрунзе районидаги Калинин номли совхозда ҳам амалга оширилмоқда.

Шунга қарамай назорат органлари фаолияти талаб даражасида деб бўлмайди. Айрим шаҳар ва район комитетлари иқтисодий тараққиёт масалаларини текширишда тўла қамровли иш олиб бора олмаяптилар. Охунбобоев, Бағдод, Бувайда, Фарғона, Ёзёвон район комитетлари ўтган йили ишлаб чиқаришга фан-техника янгиликларини жорий этиш, хўжалик юритишнинг янгича усулларини етарлича ўрганмадилар. Ёрдамчи хўжаликлар, аҳолига транспорт хизмати кўрсатишни тубдан яхшилаш, кўзбўямачилик, ичкиликбозлик, меҳнатсиз даромадларга қарши кураш масалаларига етарли эътибор берилмаяпти.

Ҳамма соҳалардаги сингари назорат органлари ишида ҳам янгиланиш нафаси яққол сезилмоқда. Нимаики ютуққа эришган бўлсак, ҳаммаси кенг ошкоралик меваси. Шундай экан, расмиятчиликка чек қўйиб, оммага таяниб иш кўриш бундан буён ҳам фаолиятимизнинг бош мезони бўлиб қолаверади.

Р. ЛЯН,
Фарғона область халқ контроли комитети раисининг ўринбосари.

Меҳнаткашлар! Ижтимоий ўз ўзини бошқаришни қатъиян қарор топтиринггиз, бюрократизм ва консерватизмга, истеъмолчилик ва тайёрга айёрликка қарши курашингиз!

(КПСС Марказий Комитетининг 1 Май чақириқларидан).

ТЕЖАМКОРЛИК

ҲАР СЎМ ҲИСОБДА

Ҳозирги кунда хўжалигимиз назоратчилари ҳам ўзларини бободеҳқонлар билан ёнма-ён деб билишаяпти. Асосий эътибор чигитни бир текис ундириб олиш, чорва учун мўл хашак жамғаришга қаратилмоқда. Бош группа ва цех группалари атрофига уюшган 138 халқ контроли мавжуд имкониятлардан унумли фойдаланиш, исрофгарчиликнинг олдини олиш, далада ишлаётганларга қулай шароитлар яратиш учун астойдил ҳаракат қилмоқдалар. Текширувлар натижаси колхоз правлениеси, партия ташкилоти томонидан жиддий ўрганилаяпти.

Кейинги ойларда фермадаги ишларни изчил назоратга олдик. Озуқадан, иш вақтидан, ички имкониятлардан унумли фойдаланишга қаратилган аниқ тадбирлар амалга оширилди. Натижада ҳар сигирдан соғиб олинган сут 372 килограмма кўпайди. Ўтган йили тежамкорлик масаласида тилга олса арзигулик натижаларга эришдик. Жумладан қарийб 5 минг сўмлик ўғит, 3,5 минг сўмлик ёнилғи-мойлаш материаллари иқтисод қилинди.

Беш қўл баравар эмас. Баъзи кишилар ҳамон масъулиятни чуқур ҳис этишмаяпти. Юлғич, таъмагир, такасалтанглар «Халқ контроли ойнаси»да қаттиқ изза қилинмоқда. Биз асосий вазифамиз камчиликларни аниқлаш эмас, балки унинг олдини олиш эканлигини яхши тушунамиз. Шу боисдан ҳаёт қайнаган жойда, дала шийпонларида кенг тушунтириш ишлари олиб борилаяпти.

Яқинда район халқ контроли комитети назоратчиларимиз фаолиятини маъқуллаб, иш тажрибамизни бошқа хўжаликларга кенг ёйишга қарор қилди. Бундай муваффақиятда Файзулла Нарзуллаев, Нормурод Умаров, Гулнора Пиримова, Нормурод Тўхлиев каби эл мулки посбонларининг муносиб ҳиссаси бор.

М. АБДУРАҲИМОВ,
Нарпай районидаги «Октябрь» колхози халқ контроли бош группасининг раиси.

Комсомол районидаги «Мирзачўл» совхози заршунослари чигит экишни қисқа муддатда тугалладилар. Энди асосий эътибор тўлиқ гектарлар ҳосил қилишга қаратилмоқда. Хўжалик назоратчиларининг жонкуярлиги, ташкилотчилиги туфайли ижро интизоми мустаҳкамланиб, дала ишлари сифатли ўтказилаяпти. Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси шарафига бошланган мусобақа тобора қизғин тус олмоқда.

Хўжаликдаги 20 та бригадада ердан, сувдан унумли фойдаланилаяпти. Шу боисдан пахтачилик жадал ривожланмоқда. Чўлқуварлар жорий йилда давлатга фақат мўл, сифатли ва арзон маҳсулот етказиб беришга аҳд қилишган.

СУРАТДА: совхоз халқ контроли бош группаси раиси Р. Эшонқулов (чапдан учинчи) назоратчилар билан навбатдаги текширув натижаларини муҳокама қилмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотоси.

РАСМИЙ АХБОРОТ

МУҲОКАМА ЭТИЛДИ

АНДИЖОН

Область халқ контроли комитетининг навбатдаги мажлисида Москва районида турар жой муаммоси қандай ҳал этилаётгани кўриб чиқилди.

Районда 2000 йилгача 1.238 минг квадрат метр уй-жой қурилиши лозим. Лекин ҳозирча бу борада олиб борилаётган ишлар барчани ташвишга солмоқда. Ўтган йили районда пландагидан кам — 16.872 квадрат метр уй-жой қурилди. Жорий йилда бултургидан икки баробар кўп, келаси йили 50 минг квадрат метр қуриш белгиланган. Режалар яхши. Аммо халқ депутатлари район Совети ижроия комитети қурилиш ташкилотлари қуввати, аҳолига сотилаётган материаллар ва буюмларга бўлган эҳтиёжларнинг ўсиб бораётганлигини пухта ҳисоб-китоб қилмаган. Шунингдек «Узагропромстрой»га қарашли 2-қурилиш тресты ва хўжаликлараро механизациялашган 125 ва 126-кўчма колонналар иши қониқарсиз аҳволда. Ўтган йили бу ташкилотларда 4.867 киши куни йўқотилди. Қурилаётган турар-жой бинолари талаблар даражасида эмас.

126-колонна қурувчилари Шаҳрихон сут заводи ходимларига мўлжалланган 16 квартирали уйни қатор камчиликлар билан топширишган. Назоратчилар шаҳар Совети ижроия комитети комиссияси қабул қилган уйда яна икки минг сўмдан зиёд иш бажарилиши лозимлигини аниқладилар.

125-колонна томонидан топширилган объектларнинг кўпчилигида эшик-деразалар яроқсиз. Пардоз ишлари ҳам сифатсиз адо этилган. Кўплаб хўжаликлар, жумладан «Ленинград» колхози (правление раиси Х. Қурбонов)да хонадонларни ичимли суви билан таъминлашга эътибор берилмаяпти.

Комитет мажлисида 125 ҳамда 126-колонналар бошлиқлари К. Икромжонов ва М. Аҳмадалиевга ҳайфсан эълон қилинди. Область агросаноат комитети раисининг муовини К. Ҳакимов ва Москва район РАПО кенгаши раисининг муовини А. Абдураҳмоновга соҳага раҳбарлик бўшаштириб юборилгани кўрсатиб ўтилди.

УРГАНЧ

Хива район партия, совет ва жамоат ташкилотлари ёрдамчи хўжаликлар ишини жонлантиришга ҳаракат қилишмоқда. Ҳозир корхона ва ташкилотларнинг 22 та ёрдамчи хўжалигида 219 бош қорамол боқилаяпти. Ўтган йили 2.793 тонна гўшт, 162 центнер сут, 1.162 килограмм жун етиштирилди.

Бироқ мавжуд аҳволни синчиклаб ўрганиб чиққан область халқ контроли комитети бу борадаги ишларни қониқарсиз деб топди. Агар резервлардан тўлиқ фойдаланилганда маҳсулдорлик янада юқори бўлиши, ёрдамчи хўжаликлар сердаромад соҳага айланиши мумкин эди. Аммо кўпгина корхона ва ташкилотларнинг раҳбарлари муҳим ишга жиддий муносабатда бўлмадилар. Натижада кейинги уч йил мобайнида ёрдамчи хўжаликлар сони 67 тадан 22 тага тушиб қолди.

Ташкилот, муассаса ва корхоналарга район, шунингдек, область ташкилотлари яқиндан кўмаклашмаяптилар. Айниқса уруғлик, техника, минерал ўғит сотиб олишда жиддий муаммолар юзага келаяпти. Бу эса ўз навбатида ажратилган ердан самарали фойдаланиш, ҳосилдорликни оширишда қийинчилик туғдираяпти.

Кўпгина корхоналарнинг раҳбарлари ёрдамчи хўжаликларни мутахассислар билан таъминлаш, уни равнақ топтириш ҳақида жиддий бош қотирмаяптилар. Оқибатда фойда ўрнига зарар кўрилмоқда. Жумладан хўжалик ҳисобидаги ремонт-қурилиш бошқармасида (бошлиғи А. Ортиқов, бош бухгалтер Р. Ёқубов) ўтган йили 25 бош совлиқ ва 20 та қўзи сотиб олинганди. Зооветеринария хизмати ўз ҳолига ташлаб қўйилганлиги оқибатида жониворлар камайиб кетди.

Автобус — таксомотор паркида ҳам (директор Б. Бобожонов) худди шундай аҳвол юз берди. Давлат банкида ёрдамчи хўжалик учун махсус счёт очилмаганидан ҳисоб-китоб ишларида жиддий қийинчиликлар туғилди: 846 сўм зарар кўрилди. Райондаги ремонт-ишлаб чиқариш корхонаси, хўжаликлараро механизациялашган 287-кўчма колонна, пахта заводи ёрдамчи хўжаликлари ҳам зарар келтираяпти. Хива район халқ контроли комитети ва унинг жойлардаги группалари эса мавжуд аҳвол билан муроса қилмоқдалар.

Область халқ контроли комитети ёрдамчи хўжаликлар ишини ўз ҳолига ташлаб қўйган корхона ва муассасалар раҳбарларига камчиликларни тузатиш борасида тезда амалий тадбирлар белгилаш вазифасини топширди.

ТАФТИШДАН СЎНГ

АЙБДОР ЖАЗОЛАНДИ

Усмон Юсупов районидаги Автономов номли совхоз чорвачилиги кейинги йилларда оқсай бошлади. Айниқса мутахассислар бепарволиги оқибатида озуқа рационига умуман риоя қилинмай қўйилди, ҳисоб-китоб издан чиқди.

Яқинда назоратчилар сут-товар фермаси ишини жиддий тафтишдан ўтказишди. Масъулиятсизлик оқибатида 12 та зотли қорамол мажбурий равишда гўштга топширилган, айримлари нобуд бўлган. Оқибатда хўжаликка 2.275 сўм зарар келтирилган.

Район халқ контроли комитети ўз мажлисида текширув якунларини муҳокама этиб, совхоз бош ветеринария врачи Маҳмаражаб Қурбоновга қаттиқ ҳайфсан берди ва бир ойлик иш ҳақи миқдорида начёт солди.

И. УСМОНОВ.

АЖАБ САВДОЛАР

АНТИҚА «ХИЗМАТ»

Яқинда Ульянов район халқ контроли комитети «Район маданият бўлимининг молия-хўжалик фаолиятида йўл қўйилган кўзбўямачиликлар тўғрисида»ги масалани атрофлича муҳокама қилди. Очиғи, қишлоқда маърифат тарқатувчи муассасалардан бирида кейинги икки йил мобайнида жорий қилинган «ихтиро»лардан хабардор бўлганлар ёқа ушлашлари турган гап.

1986—1987 йилларда бу ерда 78 киши ишга қабул қилиниб, 63 киши турли сабабларга кўра бўшатилган. Манави гапга нима дейсиз? Раҳима Исломованинг вазифаси икки йил ичида тўққиз марта, Ҳайдар Нафасов, Алишер Азимовники эса 7 мартадан алмаштирилган. Умуман деярли барча ишчи-хизматчи ишдан-ишга ўтказилаверган.

Тафтиш вақтида секретарь-машинистка Р. Аҳмедовага 220 сўм, Ў. Юсуповага 197 сўм нафақа қонунсиз тўланганлиги аниқланди. Ойлик даромади кам бўлган ходимлар 17 ўрнига 29 бола учун пул олишган.

Маданият бўлимида ярим ставкалик маошлар талайгина. Шулардан бири —бухгалтерлик. Б. Пирназарова каби қатор устомонлар жарақ-жарақ пулларни санаб олишган-у «қайси хизматларим эвазига» деб сўрашга «уялишган». Бу даргоҳда кино аппаратлари бор-йўқлигини ҳеч ким билмайди. Аммо ярим ставкалик киномеханиклар маоши борлигидан ҳамма хабардор. Қизиқ, бирор ерда маданий хизмат кўрсатмаган Н. Самадовга 1.332 сўм, Ф. Авазовга 127 сўм, Ҳ. Нафасовга 42 сўм иш ҳақи ёзилган. Бу ҳам етмаганидек маданият ходимларига сотиш учун келтирилган кўмир пулидан 310 сўм ўмариб қолинган.

Чўлқуварларга маданий хизмат кўрсатувчи бўлимнинг икки йиллик фаолияти тафсилоти ана шундай. Яна ким билади, дейсиз, балки идора раҳбарларининг бизга маълум бўлмаган яна «хизмат»лари ҳам бордир. Район халқ контроли комитети буни аниқлашни қилни қирқ ёрадиган ревизорларга ҳавола этди.

Ж. ЙЎЛБАРСОВ.

НАФС БАНДАЛАРИ

Фельетон ўрнида

Одамзотнинг омади бир орқага кетмасин экан. Камомадга йўл қўйиб ишдан ҳайдалгандан бери унча-бунча одам Саиднинг саломига алик ҳам олмай қўйди. Уч-тўрт кун атрофга зир югуриб ҳаракат қилиб кўрди. Аммо бутун Баҳористон районига отнинг қашқаси бўлиб қолганидан ҳеч ким ёнига яқинлатмади. Кунда қўлига сув қуйиб, соясига салом бериб юрган акахонлари ҳам бегонага айланишди-қолишди.

— Ҳадеб ташвиш қилаверманг, — деди унинг аҳволига ачинган хотини Марям. — Йигитнинг ризқи кўчада, дейдилар. Қўшни районларга ҳам бир ўтиб кўринг. Сиздай йўқдан йўндирадиганлар қадрига етадиганлар топилиб қолар.

Ёғлик жойлардан аллақачон умидини узиб қўйган Саиднинг юраги яна безовта тепа бошлади.

— Рост айтасан. Бир омадни синаб кўрай-чи. Мендан нима кетди, — деб эртасига саҳармардонда қўшни Муборак районига йўл олди.

«Қуш тилини қуш билади» деганларидек, Муборак матлубот жамиятидагилар қаноти қайрилган учарнинг дардига малҳам бўлишди.

— Хўжалик ҳисобига ўтган бир ресторанчамиз бор, — дейишди улар маънодор қилиб. — Сизга ўхшаган ишнинг кўзини биладиган одам йўқлигидан номига очиб тургандик. Ўзингиздан қолар гап йўқ...

Саид тавозе билан қўлини кўксига қўйди:

— Бу ёғини бизга қўйиб бераверасиз. Айтганингиздан зиёда бўлади.

Кечга яқин оғзи қулоғида қайтиб келганида хотини ўтқазгани жой тополмай қолди.

— Айтгандим-а, йўлингиз очиқ одамсиз деб...

Кўп ўтмай Саид яна ўзига келиб қолди.

— Ҳа, энди кичкинагина бир ресторанчани юргизиб турибмиз-да, — деб қўярди сўраганларга сир бермай.

Лекин ресторанчада гап кўп эди. Ҳозир ароқ тақчил. Саидга айни мана шу керак эди. Бегона аралашмасин деб ҳеч қандай буйруқ бўлмаса ҳам буфет калитини хотинига топшириб қўйди.

Ўхшатмагунча учратмас, деганларидек йўлини қилишда эрига дарс берадиган Марямнинг тушумдан кўнгли тўлмай Саидга кўнглини ёрди.

— Қуйиб сотгандан сира унмаяпти. Хўп, десангиз, йўлини қилиб четда пуллаб келардим.

— Қўлга тушиб балога қолиб ўтирма яна, — ҳушёр тортди Саид. — Ҳар ҳолда тўрт-беш танга тушиб турибди...

— Четда шишаси 20 сўмга чиқибди. Ўтирадими майдалаб...

— 20 сўм!

Саид бир хотинига, бир қатор турган шишаларга қаради.

— Лекин, эҳтиёт бўл...

Марям ана-мана дегунча 150 шиша ароқни 20 сўмдан пуллаб эрига 1.200 сўм келтириб берди.

— Қойил!

Афсус, ҳар қанча пухта бўлмасин Марямнинг сири очилиб қолди. У 163-шишани Абдурауф Аннаев деган кимсага пуллаётганида Муборак шаҳар халқ контроли комитети ходимлари томонидан ушланди.

Ҳа, нафс боласига мубтало бўлган эр-хотин Саид Муҳаммадиев ва Марям Чибизова бу ердан ҳам қуён бўлиш режасини тузишаяпти. Аммо қонун ҳимоячилари бунга йўл қўйишармикан? Энди уларнинг қаерга бориб ишлашларини одил суд белгилаб беради.

Н. ТОҒАЕВ.

Охири қўлга тушди. М. ЖЎРАЕВ чизган расм.

САДРИДДИН АЙНИЙ ТАВАЛЛУДИНИНГ 110 ЙИЛЛИГИГА

ИККИ ДАРЁНИ БИРЛАШТИРГАН ДАҲО

Улуғ Октябрь социалистик революцияси халқ ижодиётининг ҳар томонлама ривожланиши учун кенг истиқбол йўлини очиб берди. Совет ижтимоий тузуми дунёда энг илғор, энг ғоявий ҳисобланган совет адабиётини юзага келтирди. Шонли Коммунистик партия меҳнаткаш халқ манфаатини кўзловчи бу қудратли адабиётни катта ғамхўрлик билан камол топтираётир.

Социалистик реализм услубини бошлаб берган ва унга асос солган Максим Горький эди. Бу нурли йўлдан дастлаб борувчиларнинг бири машҳур ёзувчи ва публицист Садриддин Айний (1878—1954) бўлди.

Кўп миллатли совет адабиётининг улкан вакили, тожик совет адабиётининг асосчиси, ўзбек совет адабиёти ривожига улкан ҳисса қўшган С. Айнийнинг «Бухоро жаллодлари», «Одина», «Дохунда», «Қуллар», «Эски мактаб», «Судхўрнинг ўлими», «Етим» ва «Эсдаликлар» каби йирик асарлари социалистик адабиётимиз олтин фондидан ўрин олди.

С. Айний 76 йил умр кўрди. Шундан қирқ йили Бухоро амирлигининг даҳшатли зулмат ва жаҳолат даврида сарсонлик-саргардонлик ва муҳтожликда ўтди.

Адабиёт майдонига шоир сифатида кириб келган С. Айнийнинг биринчи ғазали «Гули сурх» («Қизил гул»)дан тортиб, то Октябрь революциясигача бўлган ижодида шеър, достонлари, ҳажвий характердаги публицистик мақолалари меҳнаткаш халқ оммасининг илм-маърифатни, биринчи навбатда илғор рус фани ва маданиятини эгаллашига, феодал тузум тартибсизликларининг, амирлик истибдодининг ярамас иллатларини кескин танқид қилиш ва фош этишга қаратилди.

Унинг бадиий ижодиёти, жумладан публицистикаси шаклланиши ва ривожланиши тўғрисида шуни айтиш керакки, Айний даставвал Аҳмад Дониш маърифатпарварлик ғояларининг давомчиси сифатида майдонга чиқиб, айниқса, 1905 йил революциясидан кейин ўз ижодини фаоллаштирди. Бухорода биринчилардан бўлиб янги типда мактаб очди ва камбағаллар болаларини бепул ўқитди, мактаблар учун ўқув программалари тузди, дарсликлар ёзди. С. Айний инқилобга қадар Қримда, Боку, Уфа ҳамда қўшни Шарқ мамлакатлари (Ҳиндистон, Эрон, Туркия)да нашр эттирилган газета, журналлар, китоблар билан яқиндан танишди ва ўзи ҳам мухбир, журналист сифатида вақтли матбуотга фаол қатнашди.

Ёзувчи Улуғ Октябрь революциясини қучоқ очиб қаршилади ва ўзининг бутун иқтидори, ижодий куч-ғайратини улуғ инқилоб келтирган ғалабаларни мустаҳкамлашга қаратди.

С. Айний Совет ҳокимияти даврида истеъдодли ёзувчи, шоир, журналист-публицист, шарқшунос олим сифатида самарали ижод қилди. Унинг бой ва ранг-баранг публицистикаси революция, гражданлар урушининг оловли йилларида, урушгача бўлган беш йилликлар, Улуғ Ватан уруши ва ундан кейинги тинч қурилиш йилларида давр билан ҳамнафас бўлди. Санъаткор ўзининг ярим асрдан зиёд ижоди жараёнида тожик ва ўзбек тилларида 300 га яқин фельетон, памфлет, очерк ва мақолалар ёзди. Адибнинг биргина ўзбек тилида ёзган «Тошкент хотиралари», «Амир Темир биноларидан Бибихоним харобаси ила мусоҳаба», «Мусулмон мактаблари ва программа», «Муҳаррирлар диққатина», «Ижтимоий фавқулоддаги бир тарихий қарор», «Нуқсонларимиз», «Бухоро мактублари», «Бир эшоннинг оқибати», «Бу яна қайси гўрдан чиқди?», «Пулинг ҳалол бўлса, тўй қил», «Байрам», «Рўзачилик», «Машраб бобо», «Муҳаммадраҳим тойча тирилди», «Мўғён дарё бўйида байрам», «Муқаддас ва шарафли вазифа», «Ўтмишдаги сайловлар ва ҳозирги ёшлар» каби асарлари унинг ўткир публицист бўлганидан далолат беради.

УНИ УСТОД ДЕРДИЛАР

Улуғ Ватан уруши ҳар бир ижодкор учун синов йиллари бўлди. С. Айний ҳам бошқа санъаткорлар қатори ўз қаламини найзага айлантирди. Унинг «Ўлим — фашист кўппакларга», «Етти бошли дев», «Йигирманчи аср Чингизи», «Ярадор йиртқичнинг жон талвасаси», «Думсиз эшак», «Хўжайин хўжайинлигича қолади» каби фельетонлари, памфлетлари, очерклари, публицистик шеър ва мақолалари ғоят характерлидир.

Маълумки, 20-йиллар адабиёти жуда катта кураш йўлини босиб ўтган эди: Октябрь революцияси қўлга киритган ғалабаларни мустаҳкамлаш, янги ҳаёт учун кураш, НЭП даври, қулоқларни синф сифатида тугатиш, тараққиётимиз йўлига ғов бўлаётган барча нарсаларга қарши аёвсиз ўт очишни тақозо қилар эди. Мафкуравий майдондаги шиддатли курашда айниқса сатирик публицистика ва ҳажвиёт қўл келди. С. Айний 20- ва 30-йилларда ўзбек, тожик тилларида нашр этилган «Таёқ», «Муштум», «Машраб», «Бегиз», «Мулла Мушфиқий» каби ҳажвий журналлар саҳифаларида Сарсон, Баттол, Толесиз, Рўзадор, Бир кечалик футурист, Азғич, Футакигўй, Елғончи, Зимғойиб сингари ўткинчи тахаллуслар билан заҳарханда фельетонлар, ўткир памфлетлар ва ҳажвий мақолалар бостириб борди. Биргина «Машраб» (1924—1927) ҳажвий журнали саҳифасида адибнинг «Байрам», «Орзуларим», «Рўзачилик», «Бошимни оғритган сўроғлар», «Кенгаш», «8 Март», «Машраб бобо» каби 30 га яқин фельетонлари эълон қилинди. Уларда тараққиётимизга тўғоноқ бўлаётган ва қаршилик кўрсатаётган барча иллатлар сатира ўти билан куйдирилди ва юмор билан саваланди.

С. Айний Улуғ Ватан уруши даврида яратган барча катта-кичик асарларида ленинча миллий сиёсатнинг улуғвор тантанаси, бепоён мамлакатимиз халқларининг бузилмас дўстлигини куйлади, халқлар ўртасига низо уруғини сочмоқчи бўлган фашизмнинг ёвуз мафкурасини аёвсиз фош этди.

«Совет халқининг ҳар бири сабот ва матонатда бир металл бўлса, — деб ёзган эди С. Айний ўзининг «Чин ва ёркин тонг» деган публицистик мақоласида, —урушнинг даҳшатли ўти бу металларни бир-бирига қўшиб ҳафтжуш — қуйма ҳолга келтиради. Бу ҳафтжуш—қуйма металл ҳеч бир зарбадан зарарланмагани каби унинг қайси томонига бўлсин чертилган ҳар бир чертки унинг ҳамма томонидан садо чиқаради. Совет юртининг бир қисми ва у қисмидаги совет халқлари немис-фашист одамхўрларнинг мурдор оёқлари остида вақтинча эзилаётганида бутун совет халқининг ғазаб билан қўзғолгани ана шу қақшамас ҳафтжуш — қуйма металлдан чиқаётган садодир». Улкан санъаткорнинг бу оташин сўзлари гитлерчи-босқинчиларнинг «Бизнинг зафарли ҳужумимиз натижасида совет халқлари орасида бузғунлик бошланади» деган хом хаёлларига одилона жавоб ва зарба эди.

Урушдан кейинги тинч қурилиш даврида С. Айний тўрт китобдан иборат «Эсдаликлар»ини ёзди. Мамлакатимиз халқ хўжалигини тиклаш, маданий ҳаётни юксалтириш, тинчлик учун кураш, дўстлик каби қатор мавзуларда 50 га яқин публицистик мақола, шеърлар, очерклар ва илмий-танқидий асарларини яратди. «Алишер Навоий» монографиясини, Шайх Саъдий, Рўдакий, Абу Али ибн Сино, Бедил, Восифий, Муқимий, Машраб ҳақида қатор мақолаларини эълон қилди. С. Айний «Октябрнинг тарбиявий қудрати», «Совет халқи урушга қарши тинчлик учун овоз беради», «Тинчлик учун кураш авж олмоқда», «Жаҳон халқларининг тинчликсеварлиги», «Тарихни сохталаштирувчилар фош этилди», «Ҳуқуқ», «Хўжайин хўжайинлигича қолади» каби қатор публицистик мақолаларини тинчлик, дўстлик мавзуига бағишлади. Жаҳонда тинчлик учун кураш, халқлар дўстлигини интернационализм байроғи остида мустаҳкамлаш, янги қирғинлик урушига қарши ҳамжиҳатлик билан курашиш адибнинг юқорида қайд этилган бадиий асарлари, илмий ва публицистик мақолаларининг ғоявий-бадиий мазмунини ташкил этди.

Қайта қуриш, ошкоралик ва демократия даврида бунёдкор совет кишилари зуллисонайн адиб Садриддин Айний таваллудининг 110 йиллигини кенг нишонламоқдалар.

Мажид ҲАСАНОВ,
филология фанлари кандидати, доцент.

ТАЪЗИМ БАЖО КЕЛТИРИБ

Тожик совет адабиёти ва замонавий тожик тилига асос солган аллома Садриддин Айний мангу барҳаёт Ҳамза билан бирга ўзбек совет адабиётининг пойдеворини яратган эди. Шунинг учун ҳам ўз ижодида бутун бир тарихий даврни — Совет Шарқини социалистик қайта қуриш даврини ифодалаган улкан бадиий сўз устаси С. Айний номини ўзбек китобхонлари чуқур эҳтиром билан тилга оладилар.

Адиб юбилейи муносабати билан у узоқ йиллар истиқомат қилган Самарқандда бир қатор тадбирлар ўтказилди. Бу ерга Тошкент, Бухоро ва республикамизнинг бошқа шаҳарларидан адабиётшунос олимларнинг катта бир гуруҳи ташриф буюрди. Қардош Тожикистондан келган меҳмонлар орасида республика Фанлар академиясининг академиги Р. Амонов, устоднинг собиқ котиби, олим Р. Ҳошим, филология фанлари докторлари А. Сайфуллаев ва Р. Ғаффоров, адибнинг ўғли, атоқли шарқшунос Камол Айний ва бошқалар бор.

Юбилей тантанасида А. Сайфуллаев С. Айний ижоди ва адабий фаолияти ҳақида доклад қилди. Самарқандлик олимлардан Б. Валихўжаевнинг «Тожик ва ўзбек адабиёти тарихини ўрганишда С. Айнийнинг хизмати», Р. Муқимовнинг «Айний ва Самарқанд адабий муҳити» мавзуларидаги чиқишлари қизиқарли бўлди.

Шаҳар аҳолиси билан учрашувлар, суҳбатлар бўлиб ўтди, адиб китобларининг кўргазмаси ташкил этилди.

Буюк ёзувчи С. Айнийнинг Самарқандда бошланган юбилейи тантаналари Ўзбекистоннинг бошқа шаҳар ва қишлоқларида ҳам давом этди.

А. КАМАРОВ,
Алишер Навоий номидаги Самарқанд давлат университети ўқитувчиси.

ҚАЛБ ДАФТАРИДАН

Мунаққид аллома сифатида ақл ва тафаккур билан танқид қилишни ўз олдига вазифа этиб қўйиши керак.

* * *

Тилчининг ёзувчи бўлиши шарт эмас. Ёзувчига келсак, бошқа гап, унинг тилчи бўлиши мажбурийдир.

* * *

Менинг ҳаётим, айниқса, Советлар ҳокимияти даврида сербаҳра бўлганлигидан, меҳнатларим зое кетмаганлигидан мамнунман.

* * *

Ижодкор — бу санъаткорлик демак, қўғирчоқбозлик эмас.

Ҳаёт — бу курашмоқ демак!

С. АЙНИЙ.

ХАЗИНА

Ўзининг икки ярим минг йилликдан зиёд тарихига эга бўлган, қадимий ва ҳамиша навқирон Самарқандга қадам ранжида қилган кишилар Регистон майдонидаги Ёдгорлик музейи олдида бир дам тўхтаб ўтадилар. Бу муқаддас даргоҳ тожик ва ўзбек совет адабиётининг асосчиларидан бири Садриддин Айний истиқомат қилган маскандир. Музей мудири А. ҒАНИЕВ мухбиримиз билан суҳбатда қуйидагиларни ҳикоя қилиб берди.

— Бундан йигирма бир йил муқаддам, 1967 йил 19 май куни Ўзбекистон ва Тожикистоннинг маданият арбоблари, Ватанимиз пойтахти — Москва, инқилоб бешиги — Ленинград ҳамда бир қатор қардош республикалардан келган меҳмонлар иштирокида тантанали равишда очилган Ёдгорлик музейимиз эндиликда Совет Иттифоқи, чет эллардан ташриф буюрган сайёҳларнинг зиёратгоҳига айланган.

Ҳозирги кунгача С. Айний бисоти — хазинасини олти юз мингдан зиёд киши келиб кўрди. Совет халқи қатори Болгария, Венгрия, Польша, Чехословакия каби социалистик мамлакатлар, Ҳиндистон, Афғонистон, Эрон, Америка Қўшма Штатлари, Англия, Австрия, Австралия, Испания сингари давлатларнинг олим ва ёзувчилари ҳам меҳмонимиз бўлишди.

Халқлар дўстлигини мустаҳкамлаш, ёш авлодни интернационализм руҳида тарбиялаш ишига муносиб ҳисса қўшаётган музейимизга қадам ранжида қилган кишилар Садриддин Айний мисолида меҳнатсеварлик, инсонпарварлик, умрнинг ҳар бир дақиқасини қадрлаш каби фазилатларни ўрганишлари табиий.

Бу ерга қўйилган экспонатлар сони йил сайин ортиб бормоқда. Музей очилганда улар сони 608 та бўлса, айни пайтда 1200 тага етди.

Тинмай изланиш натижасида устоз асарларининг ноёб нусхаларини топишга муваффақ бўлинди. Уларнинг айримлари музейда, бир қисми эса қўлёзмалар фондида сақланмоқда. Маълумки, Садриддин Айний номини дунёга таратган энг муҳим асарларининг деярли ҳаммаси шу ерда ёзилган эди. Бинобарин, ёзувчи ҳаёт чоғида ҳам, ҳозир ҳам адабиёт мухлислари бу даргоҳга тез-тез келиб турадилар. Улар ўзларининг унутилмас хотираларини ёзиб қолдирадилар. Марказий, республика матбуотларида эълон қилинаётган материаллар муаллифлари Ёдгорлик музейини чинакам хазина деб атамоқдалар.

Ёзувчи туғилган куннинг 110 йиллиги муносабати билан бу ерда «Садриддин Айний Ёдгорлик музейи ва матбуот» деган мавзуда стенд ташкил этилди. Шу кунларда бу қадамжо маданият ва санъат арбоблари, айнийшунослар, буюк адиб меросининг мухлислари билан гавжум. Дўстона суҳбатларда Садриддин Айний ҳақидаги хотиралар кенг ўрин тутмоқда. Бу хотиралар музейимиз хазинасини янада бойитади.

ДЎСТЛАР ТАЪРИФИ

Садриддин Айний «Одина» повестида мутлақо ҳуқуқсиз бўлган ва шафқатсиз эксплуатацияга маҳкум этилган ўнлаб, юзлаб ва минглаб меҳнаткашларнинг ҳаётини ҳаққоний равишда, ҳеч қандай бўёқсиз тасвирлаб берди.

Файзулла ХЎЖАЕВ.

Садриддин Айний фақат сизнинг ёзувчингиз бўлиб қолмай, бизнинг ҳам ёзувчимиздир.

Юлиус ФУЧИК.

Айний ўз она юрти — Бухоронинг баркамол, қадрдон, асл фарзанди эди. У ўзининг бутун ижодини, билимини, фаолиятини ана шу Бухоро ва унинг кишиларига бағишлаган.

Жалол ИКРОМИЙ.

С. Айнийнинг серқиррали ижоди, айниқса, проза соҳасидаги хизмати халқларимизнинг ҳурмати ва муҳаббатига сазовордир.

ОЙБЕК.

Садриддин Айний тожик ва ўзбек совет адабиётининг забардаст оқсоқолидир.

Ғафур ҒУЛОМ.

Садриддин Айний воқеаларни реалистик, ҳаққоний тасвирлашни рус ёзувчиларидан, биринчи навбатда Аексей Максимович Горькийдан ўрганди. Социалистик реализм мактабидан ўтган Айний асарлари ўз шакли ва мазмуни билан халққа манзур бўлган асарлардир.

Абдулла ҚАҲҲОР.

Садриддин АЙНИЙ

АДАБИЙ МУЛОҲАЗАЛАР

Совет адабиётининг отахони Алексей Максимович Горький адабий фаолиятининг қирқ йиллигига бағишланган тантанали мажлисда сўзга чиқиб, жамоат арбобини дунёнинг ҳеч бир ерида Совет Иттифоқидагидай шарафлаш мумкин бўлмаган ишдир, деган эди.

Мен кечирган ҳаёт ҳам ушбу сўзларни тасдиқлаб турибди. Ҳозир етмиш бешга кирган бўлсам, шундан қирқ йили феодализм ва амирлик асоратида кечди. Фақат Советлар ҳокимияти туфайлигина рўшнолик кўрдим, янгидан ўқиб ўргандим, адабиётга бир оз бўлса ҳам ўз ҳиссамни қўшдим. Партия, давлат ва халқ менинг оз меҳнатимни кўп ўрнида кўриб, унга юксак баҳо берди, чексиз ҳурмат билдириб, эъзозлади.

Бу юксак ҳурмат ва эътиборни мен халқимизнинг муҳаббатига сазовор бўлган, улуғ социалистик маданиятнинг ажралмас бир қисми сифатида танилган тожик совет адабиёти номидан қабул қиламан ва унга билдирилган меҳр-оқибати нишонаси деб биламан. Аминманки, тожик ёзувчилари, шоирлари, адабиётшунослари коллективи халқ, партия, Совет давлати менга билдирган ғамхўрликка яраша ижодий меҳнат билан жавоб беришим учун ўз кўмагини аямайди. Ишонч билан айта оламанки, менинг қаламкаш дўстларим ва сафдошларим тожик совет адабиётини партия, халқ талаб этган даражага кўтарадилар.

Кексалигим ва хасталикларга қарамай шахсан мен ҳам ана шу қутлуғ вазифани адо этишга қўлимдан келганича ўз ҳиссамни қўшишга тиришаман. Тожик классик шоири Камол Хўжандий сўзлари билан айтганда: «Токи танимда жоним бор экан, ўз хизматимни этаман адо!..»

Мен узоқ вақтлардан бери амирлик даврининг аччиқ ҳаётини бақадри имкон очиб беришни орзу қилиб келардим, токи ёшларимиз ўша ҳаётнинг қандай кечганлигини билиб қўйсинлар. Бу давр қисман «Одина», «Дохунда», «Қуллар» сингари асарларимда кўрсатилган эди. Аммо у ҳали етарлича тўлиқ эмасди. «Эсдаликлар» тожик адабиётимиз тарихидаги бу кемтикни маълум бир даражада тўлдирмоғи керак...

Қилинган меҳнатнинг самараларигина инсонга энг юксак қувонч ҳадя этади. Бу жиҳатдан мен ўзимни бахтсиз деб ҳисобламайман. Кўп бахтиёр дамларни бошдан кечирганман. Мен ҳаётимнинг айниқса Советлар ҳокимияти даврида сербаҳра бўлганлигидан, меҳнатларим зое кетмаганидан мамнунман.

Мен ўртоқларнинг сўзларига, билим даражалари турлича бўлган кишиларнинг маслаҳатларига доимо диққат билан қулоқ солдим, ёш ёзувчилар билан фикр алмашишдан ўзимни четга тортмадим. Бу нарса доимо асарларимни яхшилаб боришимга ёрдам берарди. Ўз ўртоқларининг танқидий мулоҳазаларидан кўкка сапчийдиган, аччиқланадиган, хафа бўладиган баъзи бир тегма нозик адабиётчиларимизнинг қилиқлари мени ранжитади.

Совет ёзувчиси — ҳурматли одам. Биз халқнинг ана шу ҳурмат-эътиборини эъзозлашимиз, чегарадан чиқиб кетмаслигимиз, гердаймаслигимиз керак.

Ёзувчиларимизни ҳамжиҳатлик билан ишлашга, бирбирларига кўмаклашишга, кекса ёзувчиларни ёшлар билан мустаҳкам ижодий алоқада бўлишга ўргатишимиз керак. Ёзувчилар коллективининг жипслигини доимо эътиборда тутмоқ лозим. Худди мана шу коллектив ўзаро фикр алмашганда, камчиликларни кўрсатганда, кўпчилик бўлиб ишнинг муваффақияти учун курашганда одамнинг завқи келади. Коллективнинг дўстона эканлиги, ҳамжиҳатлиги ишнинг муваффақиятидан дарак берувчи омилдир.

* * *

Совет адабий танқидчилиги ҳеч қачон буржуа танқидчилигига ўхшаган эмас. Бизда ёзувчи ўз ижодида эришган муваффақиятларга ҳам, йўл қўйган камчиликларга ҳам диққат-эътиборни жалб этиб ўтилади.

Аммо танқидчилигимизнинг ҳали кўп етишмовчиликлари бор. Мунаққид аллома сифатида ақл ва тафаккур билан танқид қилишни ўз олдига вазифа этиб қўйиши керак. Асарни чуқур ўрганиш ва ёзувчи воқеликни қандай акс эттирганлигини тўғри, холисанилло баҳолай билиш зарур. Мен томдан тараша тушгандай қўпол танқидга мутлақо қаршиман. Танқид дўстоналиги, софдиллиги, исбот ва далиллари билан ишонтириши, оғир ботадиган гаплардан ҳоли бўлиши шарт. Айтайлик, бир ўртоқ ҳали ёш, етарли тажриба орттирмаган. Агар биз уни ўртоқларча танқид қилсак, бу билан унга ёрдам берган бўламиз. Аксинча, ўпоқдан-сўпоққа чиқариб, қўполдан-қўпол танқид қилсак, бу билан унга зиён етказган, кўкрагидан итарган бўламиз.

Танқидчи ҳам хато қилиши мумкин. Бу бўладиган гап. Аммо у ўз хатоларини яширмаслиги, бу ҳақда чурқ этмай ўтиравермаслиги керак. Айрим танқидчилар ўз камчиликлари ва хатолари ҳақида лом-мим демай келаётганларига ачинаман. Ваҳоланки, улар бошқаларнинг камчиликлари ҳақида тинмай оғиз кўпиртириб гапиришдан чарчамайдилар, аксарият улар шахсиятпарастликка берилиб кетадилар, асарнинг маълум бир жойларига ёпишиб оладилар, унинг асосий мундарижасини бутунлай унутиб қўядилар.

Кўҳна мадрасалардан бирининг домулласи адабиётдан қандай қилиб дарс берганлиги эсимда. У муллаваччаларни: «Агар асарнинг бўшроқ жойини топсангиз, худди шунинг ўзинигина танқид қилинг, бошқа гап айлантириб ўтирманг», — деб ўқитарди.

Назаримда, айрим танқидчиларимиз айнан мана шунақа йўлдан бормоқдалар, ваҳонланки, бу йўл таг-туби билан янглиш йўлдир.

Аммо аксарият ёзувчиларнинг ҳам танқидга сираям тоблари йўқ, танқид қилса оғринадилар. Бу тамомила куракда турмайдиган гапдир. Агарда гап тўғри танқид устида бораётган бўлса, ким танқид қилганлигидан қатъий назар, уни тан олмоқ керак. Биз, ёзувчилар, ҳаққоний танқиддан хурсанд бўлишимиз, камчилик ва хатоларимиз кўрсатиб берилганига раҳмат айтишимиз керак.

Кўп танқидчилар ёзувчиларда бўлгани сингари ёмон ёзадилар, чунки тилга нўноқлар. Тил эса уларнинг асосий қуролидир. Ёзувчининг тили тинимсиз бойиб бориши, танқидчиникига қараганда, албатта, кўпроқ ва тезроқ бойиб бориши керак.

Айрим ёзувчиларимиз тилшунослар ҳам ёзувчи бўлишлари керак, акс ҳолда улар ёзувчининг тили ва услубини тушунишга ожизлик қиладилар деб ўйлайдилар. Тилчининг ёзувчи бўлиши шарт эмас. Ёзувчига келсак, бошқа гап, унинг тилчи бўлиши мажбурийдир. Кўп ёзувчилар буни тушунмайдилар ва тил назариясини ўрганишмайди. Бу ўзлари қалам тебратаётган тилга нисбатан нотўғри муносабатдир. Ёзувчилар, тилчилар, адабиётшунослар бирлашмоқлари, бир оила бўлиб яшамоқлари керак. Аммо адиб айни чоғда тилчи ҳам бўлмоғи даркор. Унинг учун энг муҳими — тил. Тил тўхтовсиз ривожланиб боради, ёзувчи бундан орқада қола олмайди. Айни чоғда тилимизда ҳали нуқсонлар кўплаб топилади.

Таржимонлар тўғрисида ҳам худди шу нарсани айтиш мумкин. Шундай таржимонларимиз борки, ўзлари энди-энди рус тилини ўрганиб келаётганларига қарамай, рус тилидан тожик тилига, тожик тилидан рус тилига гумбурлатиб таржима қилиб ётадилар. Ваҳоланки, ҳақиқий таржимон бўламан деган киши асл нусханинг адабий тилини ҳам, ўз она тилини ҳам яхши ўрганиши зарур. Баъзан ҳунарманд таржимон шу қадар «дўндириб» таржима қиладики, ўқиб бошинг гаранг бўлиб қолади, нима демоқчи бўлгани етти ухлаб тушингга ҳам кирмайди.

Айрим таржима асарларни ўқиб қолган кезларимда улар бу қадар жўн ва сийқа эканлигини кўриб лол бўлиб қоламан. Танқидчилар бу ҳақда индашмайди. Наҳотки, бу танқидчиларга алоқадор иш бўлмаса?

Таржимон ёзувчининг дўсти бўлмоғи даркор. Зотан, асарга ниҳоятда катта масъулият ҳисси билан, мулоҳаза юритиб, унинг ғояси ва мундарижаси устидагина эмас, ҳар бир сўзи ҳақида ўйлаб ёндашган тақдирдагина у ёзувчига дўст бўлиши мумкин. Маълумки, бошқа тилга нотўғри таржима қилинган биргина сўз асарнинг бадиий қимматига путур етказиши, мазмунига халал бериши мумкин.

Мана шунинг учун ҳам ҳозирда янги, йирик адабий асарлар яратиш масаласини қўйиш билан бирга танқидчилик, таржима санъати, тил ва ёзувчи маҳорати сингари масалаларни ҳам жиддий суратда кўтармоқ керак. Шусиз кўп миллатли совет адабиётининг бундан кейинги камолотини тасаввур қилиб бўлмайди.

* * *

Алексей Максимович Горькийни улуғ ёзувчи, совет адабиётининг отахони деб аташ етарли эмас. У совет адабиётчиларининг том маънодаги отаси, устози ва тарбиячиси эди. У адабиётимизнинг гуллаб-яшнашига, совет халқлари ёзувчиларининг ижодий шаклланишига улкан таъсир кўрсатди.

Бамисоли офтоб бўлиб у қалам заҳматкашларининг йўлини ёритди, унинг ижодининг ҳаётбахш нурлари остида совет адиблари оёққа босдилар ва вояга етдилар. Йил сайин ёзувчилар сафи кенгайиб бораётгани, янгидан-янги етук ва йирик асарлар яратилаётгани учун ҳам биз Горький олдида бурчлимиз.

«Бизнинг таассуротларимиз, туйғуларимиз, фикрларимизни рўёбга чиқарувчи нарса сўздир, у адабиётнинг асосий қуролидир», — деб ўргатган эди Горький. Кўпдан-кўп мақолалари ва нутқларида у тиниқ, содда, оммага тушунарли, «маза-бемаза» сўзлар билан булғанмаган мусаффо тил учун кураш олиб борди. «Проза ҳақида» номли мақоласида у ёзган эди: «Совет китобхони сийқаси чиққан, йилтироқ сўзларга муҳтож эмас, унга оҳанжамали, чучмал сўзларнинг кераги йўқ — унинг ҳаёти серқулам ва жиддий тасвирга лойиқдир».

Горький совет ёзувчиларини халқнинг ҳаёти ва турмушини чуқур ўрганишга, доимо халқ билан бирга бўлишга чақирар эди. Улуғ ёзувчининг ижоди халқ учун қандай ёзиш кераклигининг гўзал намунасидир. Унинг асарларини ўқир экансиз, ҳаётни бу қадар чуқур билишини, халқ қалбининг энг нозик торларини топа олиш маҳоратини кўриб ҳайратга тушасиз. Шунинг учун ҳам асарларидаги образлар ва характерлар бу қадар умумлашган, бу қадар халққа яқиндир. Улар кўз ўнгингизда тирик инсонлар каби жонланадилар. Ўқиётган чоғингизда гўё қаршингизда Горький қаҳрамонлари тургандай, улар билан сўзлашаётгандай бўласиз. Горькийнинг рус совет ёзувчилари ижодига, ҳозирги замон рус адабиёти ҳамда бутун Совет Иттифоқи халқлари адабиёти равнақига, барча ёзувчиларимизга кўрсатган улкан таъсирини ана шу билан изоҳлаш мумкин. Худди рус адиблари сингари биз, қардош совет республикаларининг ёзувчилари ҳам Горькийни ўзимизнинг улуғ устозимиз деб биламиз.

Горький ижоди мени жуда кўп нарсага ўргатди ва рўй-рост айтиш керакки, мен совет ёзувчиси сифатида шаклланишимга асосий туртки бўлди. Совет китобхонларининг диққатини тортган ва юксак мукофотга сазовор бўлган «Эсдаликлар»им бевосита улуғ ёзувчининг «Болалик», «Одамлар орасида» сингари асарлари таъсирида яратилди.

Горький фақат менга эмас, барча тожик совет ёзувчиларида, бутун тожик адабий ижодида катта таъсир қолдирди. Унинг йўлидан бориб, тожик матбуотида тиниқ, содда, оммага тушунарли, маза-бемаза сўзлар билан булғанмаган тил учун, ичи қалтироқ, усти ялтироқ сўзларга қарши курашилмоқда.

Тожик адабиётининг сўнгги йилларда эришган ютуқлари бевосита Горький билан боғлиқ, тўғрироғи, бу ютуқлар унинг чексиз хазина бўлган ижоди таъсирининг меваларидир. Унинг сўзларига амал қилган тожик совет ёзувчилари ўз маҳоратларини ошира бормоқдалар, ҳаётни чуқурроқ ўрганишга интилмоқдалар, горькийчасига ёзишни ўрганмоқдалар.

Горькийнинг мана шундай таъсирини фақат тожик совет ёзувчиларигина эмас, Советлар Ватанининг барча ёзувчилари бошдан кечирганлар десам, хато бўлмаса керак. Ўзбекистон, Туркманистон, Қирғизистон ёзувчиларининг асарларида Горький мактаби аниқ кўриниб туради. Шаклан миллий, мазмунан социалистик кўп миллатли совет адабиёти Горькийнинг ўлмас асарлари таъсирида гуллаб яшнамоқда.

М. Горький улуғ адиб ва улуғ инсон эди. У ақли теран ва ўткир, қалби улкан ва дили мусаффо киши эди. У ажойиб ўртоқ, бутун совет ёзувчиларининг дўсти, оташин ватанпарвар ва инсонга буюк муҳаббат билан қараган одам эди. Унинг бутун ҳаёти, барча асарлари, айтган фикрлари гуманизм, одамларга, оддий меҳнаткаш халққа самимий муҳаббат ғоялари билан йўғрилгандир. Горький юзлаб ёзувчилар билан шахсан хат ёзишиб турар, учрашар, дўстлашар, ҳеч кимдан ўз ёрдамини аямас, тўғри йўлни топиб олишга кўмаклашар, буни чин юракдан, оққўнгиллик билан қилар, ёшларни айрича бир муҳаббат билан тарбиялар эди.

Биз, кекса ёзувчилар, ўзимиз ҳам ҳамма нарсани Горькийдан чанқоқлик билан ўрганар, унинг асарларини қайта-қайта ўқир, ҳар бир сўзини ёдда олиб қолишга интилар, маслаҳатларига амал қилар эдик.

Кўп миллатли совет адабиёти Горький йўлидан бораяпти. Бу адабиёт тўхтовсиз ўсиб, ривожланмоқда. Бинобарин, буюк Горький социалистик реализмнинг асосчиси ва зўр санъаткори сифатида, ўзининг қутлуғ ҳамда ҳаётбахш таъсири билан совет адабиётида, умрбоқийдир. У абадиян совет ёзувчиларининг йўлчи юлдузи, дунёда энг илғор совет адабиётининг гавҳари бўлиб қолади.[1]

«Қишлоқ ҳақиқати»нинг навбатдаги сони 29 апрелда, жума куни чиқади.

Редактор А. Ғ. МУХТОРОВ.

Р. — 08690. А. 1085. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12